

CULTUURRAAD
VOOR DE
NEDERLANDSECULTUURGEMEENSCHAP

ZITTING 1977-1978

18 OKTOBER 1977

BELEIDSNOTA
NATIONALE OPVOEDING

ingediend door
de heer J. RAMAEKERS
Minister van Nationale Opvoeding

INHOUD

Inleiding	3
Basisonderwijs	4
Secundair onderwijs	7
Buitengewoon onderwijs	11
Psyche-medisch-sociale centra	13
Pedagogisch hoger onderwijs	16
Hoger onderwijs	17
Wetenschappelijk onderzoek	20
Tewerkstellingsbeleid	20
Logistieke problemen	21
Het departement Nationale Opvoeding	23
Een verantwoord personeelsbeleid	23

INLEIDING

De begroting van Nationale Opvoeding is hoofdzakelijk samengesteld uit kredieten die in twee rubrieken kunnen ingedeeld worden: enerzijds kredieten bestemd voor de functionering en anderzijds die ten behoeve van de infrastructuur. Daardoor wordt het onderwijs zowel ten aanzien van zijn kwantitatieve als zijn kwalitatieve aspecten gewaarborgd.

De huidige begroting werd opgemaakt rekening houdend met de economische toestand en met de beschikbare financiële middelen. Het is nuttig de economische en de sociale functie van het budget van Nationale Opvoeding te onderstrepen : naast een belangrijk bouwprogramma waarin talrijke werknemers worden tewerkgesteld, verschaft het Departement een rechtstreeks inkomen aan zowat 160.000 personeelsleden.

De belangrijke financiële inspanning voor opvoeding is des te meer verantwoord wanneer de uitgaven vanuit hun produktiviteit worden ontleed als een „investering in de geesten”, die als één van de **essentiële** voorwaarden voor een verdere gunstige economische ontwikkeling geldt. Deze vaststelling impliceert een dynamische structurering inzake de oriëntering van het onderwijs, ten einde de economische toekomst van ons land te waarborgen. Hierbij aansluitend en in het belang van een doelmatige tewerkstelling dient een aangepaste informatieverstrekking te worden uitgebouwd. Doch, ook wanneer Nationale Opvoeding moet inspelen op de economische behoeften, de hoofdplicht van de Staat blijft het verstrekken aan eenieder van een algemene intellectuele, culturele en sociale vorming.

Het onderwijs en de opvoeding zijn een recht voor allen, de gemeenschap heeft als plicht elk lid door passende begeleiding maximale kansen op ontplooiing te bieden. De opvoeding moet worden gezien als wat ze werkelijk is : een dienst van en voor de gemeenschap.

De grenzen van de groei van de openbare middelen impliceren de behoefte aan bezuinigingen, het uitsluiten van dubbel gebruik, doch ook en in gelijke mate een verscherping van de controle. Er dient een poging te worden gedaan om overal de uitgaven zodanig te bepalen dat doeltreffendheid en optimale aanwending van de beschikbare middelen gepaard gaan met een goede werking van de inrichting, met een verdere democratisering van het onderwijs.

Belangrijk zal eveneens zijn een concrete poging tot rationalisering. Wat de rationalisering betreft heeft de ondervinding bewezen dat het onmogelijk is volgens de werkwijze gevolgd sinds 1962 en steunend uitsluitend op leerlingennormen, tot een rationalisering te komen. Zij zal moeten benaderd worden volgens een nieuw concept en vertrekkend van nieuwe basisprincipes.

We zullen meen ik moeten vertrekken van geografische basiseenheden, scholengemeenschappen, die samen met de studie van de plaatselijke en regionale noden het uitgangspunt zullen zijn :

- er moet nagegaan worden hoe bepaalde instellingen binnen de scholengemeenschap tot grotere eenheden kunnen worden gegroepeerd;
- onderzocht moet worden welke studierichtingen in zulke basiseenheden minimaal dienen te worden voorzien;
- voorafgaandelijk zal een duidelijke indeling van de scholen gebeuren volgens drie categorieën namelijk neutrale, confessionele en pluralistische onderwijsinstellingen;
- de omschrijving van de gelijkwaardigheid van de verschillende scholen en afdelingen dient nauwkeurig te geschieden;
- het aantal verschillende afdelingen zal sterk worden gereduceerd;
- het onderscheid tussen de verschillende afdelingen moet, voor leerlingen tot de leeftijd van zestien jaar, zoveel mogelijk worden opgeheven.

* * *

Het onderwijsbeleid zal gericht zijn op de integratie van de onderwijsinstellingen in de gemeenschap. Dat betekent het progressief omvormen van de onderwijsinstellingen tot centra voor onderwijs, voor socio-culturele en voor sportieve activiteiten. Een belangrijke vereiste voor een modern onderwijsbeleid is mijns inziens het ombouwen van de school als leerinstituut tot een schoolleefgemeenschap die aan alle participanten de gelegenheid biedt de levenswijzen niet alleen te leren kennen en inzien, maar ze ook daadwerkelijk toe te passen in die schoolleefgemeenschap.

Op elk niveau van de onderwijsorganisatie zal veel zorg worden besteed aan volgende belangrijke principes :

- het toekennen van de onontbeerlijke autonomie aan de schoolleefgemeenschappen;
- het verstrekken van informatie aan al degenen die bij de onderwijsvoorzieningen betrokken zijn;
- het scheppen van structuren die het mogelijk maken deze informatie te verwerken;
- het inbouwen van echte **participatiemogelijkheden**, inspraak op elk niveau van het onderwijsbeleid;
- het organiseren van wetenschappelijk opgebouwde begeleiding van al de participanten.

Een dergelijke optiek kan leiden tot een kwaliteitsverbetering t.a.v. opvoeding en onderwijs.

Mijn beleid zal er naar streven elk individu de mogelijkheid te schenken zich volledig te ontplooiën in de gemeenschap. Ik wens te breken met het bestendigen van voorrechten. Hiervoor moet :

- aan iedereen onderwijs verschaft worden volgens zijn aard en zijn bekwaamheid, ongeacht zijn sociale status, zijn geslacht, zijn levensbeschouwing of zijn financiële mogelijkheden;

- aan iedereen gelijke kansen geboden worden op elk moment van het leven en gedurende heel de loopbaan ongeacht de leeftijd en de basisvorming.

Eén van de basisbeginselen van elke onderwijs-hervorming zal er in bestaan alle onderwijsvormen van eenzelfde niveau nader tot elkaar te brengen door ze te integreren in eenzelfde structuur.

Daarbij sluit de noodzaak aan van :

- het uitstellen van de definitieve studiekeuze;
- de permanente begeleiding om de betrokkenen volgens hun mogelijkheden te oriënteren en om te beletten dat sommigen voortijdig hun studiën afbreken;
- de blijvende mogelijkheid tot heroriëntering;
- een opvoedingsproces te ontwikkelen dat ononderbroken verder loopt.

Om deze doelstellingen te bereiken is het aangewezen de opleiding in twee fasen te splitsen :

- een eerste fase die algemeen is en naar polyvalentie leidt;
- een tweede fase die, na keuze van een loopbaan, de specialisatie, de vervolmaking, de aanpassing aan gewijzigde situaties verstrekt.

Het is mijn bedoeling **onderwijsstructuren** te realiseren **aangepast aan de behoeften van de moderne mens in de snel evoluerende maatschappij**.

Materieel, cultureel en sociaal impliceert de democratisering dat elke burger recht heeft op permanente vorming. De permanente vorming is een absolute noodzaak in een mobiele maatschappijvorm als de onze en is het enige middel om over de duur van heel het leven de integrale ontwikkeling van de persoonlijkheid te verzekeren.

De permanente vorming zal deel uitmaken van een groot educatief systeem waarbij de audiovisuele middelen zullen ingeschakeld worden evenals andere pedagogische middelen zoals het onderwijs voor sociale promotie, het schriftelijk onderwijs, de open school.

Het onderwijs voor sociale promotie dient omgevormd en gevaloriseerd te worden, het zal worden aangepast aan het systeem van permanente vorming. De invoering van korte vormingen is gewenst, opgevat in nauwe samenwerking met de industrie. Het zal tijdens de loopbaan en mits uitbouw van het systeem van kredieturen de specialisatie, de vervolmaking en de aanpassing verstrekken. Een systeem van credits zal op punt gesteld worden zodat het mogelijk wordt opvoedingsgehele van meerdere situaties aan elkaar toe te voegen.

Het toepassingsveld van de wet op het schriftelijk onderwijs zal worden uitgebreid. Het is noodzakelijk het schriftelijk onderwijs als onderwijstype met eigen specificiteit te integreren in de bestaande onderwijsstructuren.

De school, op welk niveau dan ook, moet — onverminderd haar onmiddellijke opdracht — leiden naar en voorbereiden op de permanente vorming.

Dit betekent vooral dat de leerdoelen, leerinhouden en leermethoden van het onderwijs harmonisch binnen het kader van de permanente opvoeding moeten worden geïntegreerd. Te dien einde moeten ook bijzondere technieken in het secundair en in het hoger onderwijs worden ingebouwd. De permanente vorming is mijns inziens een noodzakelijk onderdeel van het onderwijssysteem. Nationale opvoeding heeft tot taak alle initiatieven te coördineren opdat deze genomen door de verschillende instanties mekaar niet zouden overlappen, doch aanvullen.

BASISONDERWIJS

De organisatie van het basisonderwijs, zoals de organisatie van het onderwijs op elk niveau, moet worden gezien in het ruimere kader van het gehele onderwijsbeleid

De verlenging van de leerplicht moet in datzelfde perspectief worden gezien. Door het invoeren van de schoolplicht op vijfjarige leeftijd zal de mogelijkheid worden gecreëerd om de overgang van de speelse begeleiding naar een meer intentioneel gericht en meer systematisch opgebouwd onderwijs te verwezenlijken.

Deze wijziging kan aldus ten goede komen aan onze doelstelling om binnen het geheel van de kleuter- en de basisschool te komen tot meer continuïteit en meer integratie in de begeleiding van de kinderen.

Het zoeken naar integratievormen met betrekking tot de kleuterschool en de basisschool (voorheen lagere school genoemd) was — en is nog — een van de essentiële opdrachten in de vernieuwingsstrategie van het basisonderwijs.

Dat zoeken naar meer continuïteit doorheen de kleuterschool en vooral het wegwerken van de breuklijn tussen kleuter- en basisschool wordt dan genoemd geïntegreerd basisonderwijs.

De schoolleefgemeenschap, die zowel op het gebied van materiële accommodatie als inhoudelijk een dergelijk onderwijs nastreeft, is een geïntegreerde basisschool.

Het kan zeker niet de bedoeling zijn om de aanvang van de „lagere school”, zoals wij die nu kennen, te verleggen naar de vijfjarigen toe. Dat zou de huidige moeilijkheden die heel wat kinderen ondervinden bij het overstappen naar de basisschool, enkel verplaatsen en zelfs nog doen toenemen.

De continuïteit die in de begeleiding van de kinderen wordt beoogd, wens ik ook door te trekken in de vernieuwingsaanpak. De hiervoor geschetste basisprincipes zijn trouwens grotendeels terug te

vinden in de eerste georganiseerde vernieuwingspoging — op het niveau van de basisonderwijs — in 1972 op stapel gezet door Minister Willy CLAES en van wal gestoken door Minister Willy CALEWAERT.

Drie ideeën die vanuit de oriënteringsfase van het oorspronkelijke PROJECT-V.L.O. sterk op de voorgrond zijn getreden, kunnen alleszins worden behouden :

- een geïntegreerde basisschool moet via differentiatie een continue ontwikkeling van de gehele persoonlijkheid op het oog hebben;
- een optimale begeleiding van kinderen kan slechts tot stand komen indien
 - er een duidelijk inzicht is in de doelstellingen;
 - de begeleiders over de passende hulpmiddelen beschikken om de doelstellingen te realiseren;
 - er een bereidheid is om de noodzakelijke veranderingen door te voeren in samenwerking met alle leden van de schoolleefgemeenschap;
- een vernieuwingspoging kan slechts slagen wanneer voldoende begeleiding is voorzien die zorgt voor
 - informatie t.a.v. de gehele opvoedingsituatie;
 - evaluatie van de didactisch-pedagogische beïnvloeding;
 - directe ondersteuning van de veldwerkers.

Met het oog op deze continuïteit en met de bezorgdheid reeds gestarte vernieuwingspogingen niet af te breken, wordt het algemene principe van de C.O.B. (Commissie Onderwijsvernieuwing Basisschool) — vorig schooljaar ingevoerd door mijn voorganger Minister Herman De CR00 — behouden. Er zullen wellicht andere accenten worden gelegd, o.m. zal worden gestreefd naar meer overleg en samenwerking onder de verschillende onderwijsnetten.

Deze samenwerking zal worden nagestreefd door overleg op verschillende niveaus, met name de inrichtende machten, de begeleidingsinstanties en de directe kindbegeleiders.

Ook zal in de loop van het komende schooljaar worden onderzocht welke vernieuwingspogingen reeds vatbaar zijn voor ruimere toepassing naar het gehele veld van het basisonderwijs.

Heel bijzondere aandacht zal worden besteed aan de begeleiding van het **pedagogisch-didactische** werk in de directe praktijk.

In dat verband is het nodig de taakomschrijving van de pedagogische inspectie te herzien en ze om te buigen naar die begeleidingsfunctie. Begeleiding van de onderwijskrachten vraagt een permanente zorg. De permanente bijscholing van de **kindbegeleiders** zal tot gevolg hebben dat de organisatie van de activiteiten in de basisschool zo zal worden **opgevat**, dat er ook voor de leerkrachten kindvrije momenten worden ingebouwd.

In deze begeleiding zal een ruime plaats voorzien worden voor het verstrekken en het verwerken van informatie m.b.t. wijzigingen in de didactisch-pedagogische aanpak.

Er moet ook worden gezocht naar een vereenvoudiging van de administratieve opdracht van de participanten in de schoolleefgemeenschap. De pedagogisch-didactische taak van het hoofd van de school dient te worden gerevaloriseerd.

In het kader van de C.O.B. en in gemeenschappelijk overleg van de verschillende onderwijsnetten dient een Commissie te worden opgericht die de uitbouw van onderwijsleerplannen in functie van vooraf duidelijk omschreven doelstellingen aanpakt. Tot de passende hulpmiddelen waarover een begeleider moet beschikken, behoort immers een goed gestructureerd werkplan, waarin naast leerstofopbouw ook meer aandacht moet worden besteed aan de concrete doelstellingen per leerjaar evenals aan de didactische werkvormen en de diverse leerprocessen, die door de leerlingen worden aangewend bij het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen.

Met betrekking tot de hulpverlening aan de kindbegeleiders zal de coördinatie en de samenwerking met de Hogere Pedagogische Instituten worden opgevoerd.

Samenwerking tussen de begeleidingsinstanties en de Hogere Pedagogische Instituten is een noodzakelijkheid. Dat komt ten goede aan de begeleiding zelf, doordat vanuit de H.P.I. heel wat begeleidingsideeën en -ervaringen kunnen doorstromen en omgekeerd kunnen de H.P.I. bij de directe opleiding van de kleuteronderwijzeressen en onderwijzers o.m. rekening houden met de vernieuwingstendenzen in de scholen die bij diverse projecten zijn betrokken. In een dergelijk samenwerkingsverband moet alleszins een hiërarchische opbouw worden vermeden. Het gaat hier om het uitwisselen van ideeën en ervaringen die steeds een gemeenschappelijk doel beogen : een betere begeleiding van de kinderen te realiseren.

* * *

Hoever staat het op dit ogenblik met de reële onderwijsvernieuwing?

Waar aanvankelijk in het project V.L.O., gestart op 1 september 1973, het aantal **vernieuwings**-scholen beperkt was tot drie kernen telkens van drie scholen — in elke kern één school van elk onderwijsnet — kwam vanaf 1 september 1977 een aanzienlijke uitbreiding gespreid over heel Vlaanderen tot stand.

Tijdens haar vergaderingen van 20 juni 1977 en 29 juni 1977 heeft de C.O.B. een adviezennota uitgewerkt, waarin middelen, omstandigheden en vormen m.b.t. onderwijsvernieuwing in de basisschool worden voorgesteld.

Op 13 september 1977 heb ik mijn standpunt aan de leden van de C.O.B. laten kennen.

In de mate van de financiële middelen die mij worden ter beschikking gesteld, zal ik pogen tegemoet te komen aan de verschillende suggesties die werden geformuleerd.

Ze hebben vooral betrekking op volgende gebieden :

— **het scheppen van informatiekansen**, zodat voortdurende informatie betreffende het lopende vernieuwingswerk kan worden verstrekt t.b.v. de hele gemeenschap die bij het basisonderwijs is betrokken.

Dit tekort aan informatie, vooral naar degenen, die niet direct bij de vernieuwingspogingen waren betrokken, is in de voorbije jaren nadelig geweest voor het sensibiliseren en bewust worden van de onderwijsparticipanten.

In dat verband verwijs ik o.m. naar de circulaire van 24 juni 1977, waarbij voor het eerst aan alle scholen officieel kennis werd gegeven van de stand van de vernieuwde wiskunde in het basisonderwijs.

Dat was slechts een eerste stap. Op die weg moet verder worden geijverd voor een open informatie, waardoor geregeld kan worden vernomen wat er in de praktijk gebeurt en welke de komende plannen zijn.

Om deze informatieopdracht te kunnen volbrengen denk ik aan het oprichten van een Informatiecentrum waar gegevens zullen worden verzameld — een soort van databank — die pedagogisch-didactisch bruikbaar moeten zijn.

Daarenboven moeten die gegevens beantwoorden aan de actualiteit, vlug opvraagbaar en verspreidbaar zijn.

Een dergelijk Informatiecentrum moet de Minister van Nationale Opvoeding toelaten op elk moment van de beleidsplanning te kunnen beschikken over de nodige basisgegevens teneinde een prognose te kunnen opstellen, die wetenschappelijk verantwoord is.

Gezien de hoogdringendheid van een dergelijk Informatiecentrum zal zeer spoedig in samenwerking met de administratieve dienst die nu vooral statistische gegevens verzamelt, worden overgegaan tot het opstellen van een ontwerp waarin doelstellingen, middelen en werking worden aangegeven.

— **het scheppen van communicatie- en recyclagekansen.**

Het dynamisch vernieuwingswerk wordt gedragen door de leerkrachten onder leiding van het hoofd van de school. Daartoe dienen communicatiekansen tussen de betrokkenen te bestaan. Deze communicatiekansen binnen de school- en scholengemeenschap vormen een van de meest essentiële voorwaarden voor het vernieuwingswerk en voor het werken volgens de vernieuwingsprincipes.

Er zal zo spoedig mogelijk worden gezocht naar concrete modellen die deze communicatie- en recyclagekansen moeten mogelijk maken.

— **het uitbouwen van onderwijsbegeleidingsinstanties.**

Begeleidingsdiensten op het lokaal, regionaal en nationaal vlak dienen gecreëerd. Ze moeten instaan voor de ondersteuning van de verschillende aspecten die tot de systeembegeleiding behoren.

Meer specifiek m.b.t. het aan gang zijnde C.O.B.-experimenteerwerk wordt de aandacht vooral gevestigd op

— integratie- en differentiatieproblematiek

— vooral wordt gestreefd naar een nauw samenbrengen van de groep 5-, 6- en 7-jarigen;

— er wordt gezocht naar het uitproberen van andere dag- en weekstructuren, waarbij vooral ook de muzische vorming meer kansen moet krijgen;

— steeds met het oog op de ontplooiing van de hele persoonlijkheid zal ook worden gezocht naar begeleidingsvormen, waarbij de lichamelijke ontwikkeling vanuit creatief en expressief standpunt meer aan haar trekken komt.

In dat opzicht zal verder worden gezocht naar een betere uitbouw van de geïntegreerde werkperiodes, waardoor gelegenheid wordt gegeven aan alle kinderen van een schoolgroep om effectief te participeren aan deze anders georiënteerde activiteiten;

— voorkomen en bestrijden van leerbelemmeringen

Tekortkomingen, handicaps en belemmeringen dienen tijdig te worden opgespoord en gepast te worden geremedieerd. Deze bijzondere kindbegeleiding dient eerst en vooral te worden georganiseerd binnen het gewone onderwijs. Een uitbreiding van het aantal aanpassingsklassen is voorzien, in afwachting van een veralgemening van het principe voor alle scholen.

Daarbij zal niet alleen worden nagegaan hoe de kinderen met tijdelijke pedagogisch-didactische moeilijkheden op een efficiënte wijze kunnen worden geholpen, maar ook hoe een permanente bijscholing van de taakleerders en de werking van het multi-disciplinair team best kan worden georganiseerd.

De circulaire van 23 augustus 1977, die — bij wijze van proef — verder de organisatie van aanpassingsklassen voor pedagogische achterblijvers regelt, is nogmaals een stap vooruit en bevestigt de inspanningen die in klimmende lijn sedert 1973-1974 worden geleverd om kinderen die tijdelijk leermoeilijkheden hebben op een aangepaste wijze te begeleiden;

— het overbruggen van de geschillen tussen huiselijk milieu en schoolse omgeving

Hierbij wordt gedacht aan alle kinderen die tot marginale groepen behoren. Ongetwijfeld neemt het opvangen van kinderen van gastarbeiders een belangrijke plaats in. Het bicultureel experiment dat vorig jaar startte in drie scholen in GENK wordt dit jaar voort-

gezet en zelfs uitgebreid naar het tweede leerjaar toe en naar de vijfjarige kleuters.

Tenslotte wens ik ook de aandacht te vestigen op de relatie school-gezin. Zonder een sterke betrokkenheid van de ouders bij het onderwijsgebeuren hebben vernieuwingspogingen weinig kans op slagen.

Het ligt dan ook in mijn bedoeling op dat terrein alles in het werk te stellen om een optimalisering van die betrekkingen te realiseren.

Deze betrekkingen moeten dan vooral getuigen van openheid. Daarom moet t.a.v. de ouders worden gezorgd dat inzicht in de besluitvorming mogelijk is, dat informatie wordt ter beschikking gesteld, dat bespreking van deze informatie en van deze besluitvorming wordt georganiseerd. Daardoor kunnen de ouders in de voorwaarden komen waarbij coöperatie, inspraak en betrokkenheid geen dode begrippen zijn. Doel en zin van de getroffen maatregelen — of nog te treffen maatregelen bij voorafgaande concertatie — moeten voor alle participanten, dus ook voor de ouders duidelijk zijn.

De vernieuwde wiskunde. Ik heb reeds de aandacht gevestigd op de circulaire van 24 juni 1977. Deze omzendbrief is in de eerste plaats gericht aan alle Rijksinstellingen, maar ze werd ook ter informatie aan de inrichtingen van andere onderwijsnetten toegezonden. Daarin wordt een veralgemening van de vernieuwde wiskunde in het vooruitzicht gesteld op 1 september 1978, en een reeks maatregelen getroffen die gunstige voorwaarden moeten scheppen.

Ook hier zal overleg worden gepleegd met de andere onderwijsnetten, zodat er — rekening houdend met de werkplannen die de pluriformiteit in het basisonderwijs mogelijk maken — toch een zekere eenheid is t.a.v. de algemene consensus.

In grote lijnen kan ik mededelen dat de aandacht vooral gaat naar :

- een lichte uitbreiding van het aantal scholen dat bij het experiment wordt betrokken. In 1976-1977 was de situatie in de drie pilootkernen als volgt : 25 scholen, 315 leerkrachten, 7 335 leerlingen. Telkens werd een Hoger Pedagogisch Instituut als basis genomen. Bij de uitbreiding binnen deze drie kernen komen enkel de eerste leerjaren in aanmerking. Een vierde kern werd eraan toegevoegd;
- de begeleiding van de personeelsleden in de experimentescholen;
- de bijscholing op een dubbel vlak enerzijds in de kernen; anderzijds over geheel Vlaanderen met het oog op de veralgemening. Tijdens het schooljaar 1977-1978 zullen voor het eerst pedagogische personeelsvergaderingen, zgn. conferenties, ook in het Rijksbasisonderwijs t.b.v. alle personeelsleden worden georganiseerd;
- het opstellen van een leerplan in de zin van een echt curriculum;

- de evaluatie van het experiment;
- de informatie m.b.t. het verloop van het experiment en het opvangen van moeilijkheden.

Ik hoop op de geschetste manier te kunnen bijdragen tot het creëren van begeleidingsmogelijkheden, die moeten toelaten de kinderen beter bij te staan in hun totale ontplooiing, waarbij het welzijn van de persoon in de gemeenschap op de voorgrond staat.

SECUNDAIR ONDERWIJS

Het secundair onderwijs bekleedt een centrale positie, en daarmee is niet alleen bedoeld zijn nogal evidente middenplaats tussen basis- en hoger onderwijs in, maar veeleer, en daar schijnt men minder bewust van te zijn, de belangrijke opdrachten die dit onderwijs te vervullen heeft.

Meer dan dit voor het basisonderwijs en voor het hoger onderwijs het geval is, is deze opdracht samen te vatten als een antwoord op de algemeen aanvaarde eis naar democratisering der studiën — de kwalitatieve democratisering — hetgeen betekent : een antwoord op het steeds groeiend aantal kinderen, ook uit sociaal en cultureel zwakkere milieus, dat in staat wordt gesteld om via studiën zichzelf te worden, en dus des te beter aan het maatschappelijk leven deel te nemen.

Gelijke kansen voor iedereen impliceert het scheppen van mogelijkheden tot sociale en culturele ontvoogding. Om eenieder het recht op cultuur te geven moeten maximale kansen tot ontplooiing geboden worden. Het vooropstellen van levensgeluk, welzijn en welvaart voor alle mensen heeft geen zin indien deze mensen, elk voor zich zelf, niet in de gelegenheid gesteld worden om een eigen levensconcept te ontdekken.

Het zijn deze krachtlijnen van de democratisering die duidelijk de vorm en de inhoud van het secundair onderwijs bepalen, en die meer bepaald terug te vinden zijn in de kwalitatieve en individugebonden beginselen van het V.S.O.

Inderdaad, in het V.S.O., zoals het voor het eerst in september 1970 werd ingevoerd, waren onder meer de hiernavolgende beginselen ingebouwd :

- het verdagen van de studiekeuze;
- de permanente studiebegeleiding;
- de progressieve oriëntering der studiën volgens een systeem van opties;
- het streven naar een op het individu afgestemd onderwijs, met studiepakketten aangepast aan de persoonlijke interesse en bekwaamheid;
- het ophalen van socio-culturele achterstanden;

- het verschaffen van een kritische, geactualiseerde vorming en het bevorderen en waar-deren van alle kennisinhouden die de sociale relaties bepalen ;
- het bekomen van een grotere interpenetratie van de verschillende vormen van secundair onderwijs en de volledige gelijkwaardigheid van de studiën op dit niveau;
- een betere voorbereiding tot het hoger onderwijs en tot de permanente vorming.

Al deze beginselen, ze zijn de omzetting in onderwijstermen van een humane ideologie, maar bovendien zijn ze gedistilleerd uit ervaringen en experimenten lopende van 1947, zodat er bij de aanvang van het V.S.O. een zodanige eenheid van inzicht bestond dat alleen deskundigen enig verschil van opvatting over de grondslagen van de vernieuwing konden ontdekken.

Evenwel, nu ongeveer zeven jaar verlopen zijn, moet jammer genoeg worden vastgesteld dat deze zinvolle en doelgerichte principes slechts ten dele, in ieder geval niet zoals gewenst, in de onderwijsrealiteit zijn overgekomen.

Hiervoor zijn twee redenen. In de eerste plaats heeft de progressieve stroming een tegenstroming ontmoet na de regeringswisseling van 1974, en werden opnieuw traditionele elementen in de vernieuwing geïnfiltreerd. Anderzijds, tegenover het enthousiasme van de verschillende onderwijsnetten staat de gereserveerdheid van sommige privé-inrichtende machten.

Hoe wij ook overtuigd zijn dat het V.S.O. de enige mogelijkheid is om een soepele, aan onze tijd en maatschappij aangepaste onderwijsvorm uit te bouwen, wij weten dat dit V.S.O. er niet is. Dit, omdat de beginselen verwaterd zijn, omdat maatregel en tegenmaatregel de onstabiele en de verwarring hebben doen toenemen, omdat tal van zaken onafgewerkt en onuitgevoerd zijn.

De komende beleidspolitiek inzake secundair onderwijs zal daarom op een dubbel steunpunt grondvest zijn. In de eerste plaats op wijsheid. Het zou misschien wel kunnen, maar het is niet aan te raden, nog eens revolutionair in te grijpen en kordaat naar de bron terug te keren. Dit zou de reeds bestaande onzekerheid nog aanzienlijk vergroten, en gans het V.S.O. nog meer ondoorzichtig en onoverzichtelijk maken. Niettemin, en dit is het andere gedeelte van de beleidspolitiek, is een vastberaden gehechtheid aan de basisbeginselen van het V.S.O. noodzakelijk. Behoedzaam, ja, maar ondubbelzinnig en gewild kan tot deze beginselen door weloverdachte oplossingen teruggekomen worden.

Een zestal grote, prioritaire opties kunnen in dat opzicht richtinggevend zijn :

- het wegnemen van de verwarring en de onzekerheid, waarmede velen, die bij het V.S.O. betrokken zijn, te kampen hebben;
- het geleidelijk terugkeren naar een modulair systeem, *gesteund* op een zo groot mogelijke periode van polyvalente vorming;
- het realiseren per regionale eenheid van een zo groot mogelijke, maar rationele studiewaaier;

- het herdenken van het beroepssecundair onderwijs, o.m. terwille van de verlengde **schoolplicht**;
- het nauwgezet en doorgedreven begeleiden van de leerkrachten, hetgeen een belangrijk middel is om de doelstelling van het V.S.O. te realiseren;
- eerst het uniformiseren en daarna het veralgemenen van de vernieuwing.

In feite zijn deze opties reeds bepaalde stellingenamen die de hoofdaccenten van het meest nabije beleid inzake secundair onderwijs bepalen.

Informatie, bezinning en rust moeten in de plaats komen van verwarring en onzekerheid.

Meer dan waarschijnlijk mag gezegd worden dat heel de bevolking op een of andere wijze contact genomen heeft met het V.S.O. Niet altijd echter is deze contactname positief geweest, en veelal was ze oppervlakkig. Niets is gevaarlijker dan oppervlakkigheid, want oppervlakkigheid geeft aanleiding tot fouten, tot verkeerde aanpak, tot misleidende interpretatie, tot onbegrip.

Aan de andere kant is de V.S.O.-zaak ingewikkeld geworden. De uitvoering en de **inwerkingstelling** gebeurde in de laatste drie jaren fragmentarisch en met improvisaties waarop nadien moest teruggekomen worden. Bijsturing is in de vernieuwing ongetwijfeld een noodzaak, maar niet in die mate dat reeds op korte termijn, vooraleer de eerste conclusies getrokken zijn, grote wijzigingen mogen doorgevoerd worden. Dat dit ontredender kan zijn, is bewezen, want in de wirwar van onderrichtingen en rechtzettingen heeft zelfs een V.S.O.-expert moeite om wegwijs te geraken. Als de onderwijstechnieker al moeilijkheden heeft, is het niet te verwonderen dat de doorsnee-onderwijsmens, en zeker de gewone mens, de moed verliest.

Tenslotte stelt het V.S.O. het probleembewustzijn centraal. In een tijd van contestatie wordt gevraagd dat de onderwijsmens zichzelf zou contesteren, zou nadenken over eigen competentie en efficiëntie in de kader van de vernieuwing. De moderne wetenschappelijk gefundeerde pedagogiek wordt als een vloedgolf in de klas gebracht, en velen zijn niet bestand geweest tegen de storm van vragen die in geest en gemoed gerezen zijn.

Omwille van dit alles is het de hoogste tijd om orde op zaken te stellen en via klare en ondubbelzinnige informatie iedereen tot rustig inzicht en ernstige bezinning te brengen.

Een eerste stap is het technisch oplossen van alle problemen die veroorzaakt worden door teksten die elkaar tegenspreken en doorodeloze ingewikkeldheid van de onderrichtingen.

Om tot hun volle recht te komen hebben goede beginselen meer baat bij doorzichtelijke richtlijnen dan bij een gecompliceerd en eindeloos gedetailleerd systeem. Voor wat dit technisch aspect betreft zullen andere belangrijke aspecten van de vernieuwing aan de orde komen, zoals bijvoorbeeld de evaluatie van de leerlingen. Inzake deze evaluatie moet het thans toegepaste systeem **drin-**

gend aan vereenvoudiging onderworpen worden, en moet opnieuw gedacht worden aan het beginsel van de begeleiding waarvan het een onderdeel is. Als de technische problematiek opgelost is, is brede informatie over de actuele vormgeving van het V.S.O. een tweede stap. Heel de onderwijs-wereld, zowel de centrale administratie als het inrichtingshoofd en de leerkracht, heeft nood aan een vademecum van de reglementering. Dit vademecum moet alle structurele, organisatorische en pedagogische onderrichtingen **doorzichtelijk** ordenen en toegankelijk presenteren. Voor het grote publiek echter, voor alle geïnteresseerden, gaande vanaf de openbare besturen en de privé-ondernemingen tot en met de ouders en zelfs de kinderen, is een brochure met doeltreffende en zakelijke voorlichting in het vooruitzicht gesteld. Dit zal geen reglementering zijn, maar een vertaling van deze reglementering in informatieve teksten en schema's.

En op grond van dit alles kunnen we denken aan een derde fase, aan bezinning en aan evaluatie van het V.S.O. De vernieuwing moet uit het „binnenkamersbeleid” treden, waarin het in de laatste jaren opgesloten zat. Iedereen die ermede in contact komt, kan tot een eventuele bijpassing bijdragen.

Het modulair systeem bevat de mogelijkheid om een studiepakket samen te stellen dat aansluit bij de persoonlijkheid van de student.

Uitgaande van het beginsel dat het levensgeluk van een mens er voor een groot deel in bestaat dat hij zijn loopbaan zelf kan bepalen werden twee beginselen in de organisatie van het V.S.O. vastgelegd :

- het verdagen van de studiekeuze tot **op** het moment van de persoonlijke bewustwording, met deze waarborg dat gedurende deze uitstelperiode een polyvalente vorming verstrekt wordt waarop meerdere opleidingen kunnen geaxeerd worden;
- eenmaal de studiekeuze gebeurd, de mogelijkheid geven om het vormingspakket zeer gevarieerd samen te stellen in functie van de aanleg en van de motivatie van de student.

De betrachting om zo lang mogelijk een gemeenschappelijke stam van leervakken te behouden is in grote mate gerealiseerd. Er vallen nochtans in de huidige referentieroosters kleine correcties te bestuderen waardoor, onder meer in de de oriënteringsgraad, de studierichtingen nog dichter bij elkaar gebracht worden, zodat het „overstappen” tussen deze studiën wordt vergroot.

Een apart probleem inzake deze verdaging is de zogenaamde aanpassingsklas. Daargelaten dat de benaming „aangepassingsklas” niet goed aanvaard werd door het grote publiek, blijkt ook dat een herdenken van de interne structuur van dit jaar noodzakelijk is. Verdagen van studiekeuze betekent inderdaad niet dat men blind zou zijn voor de reeds op die leeftijd duidelijk uitgesproken motivatie van bepaalde kinderen om een zeer

pragmatische opleiding, zoals het beroepsonderwijs te kiezen. Deze leerlingen vormen een eerste groep. Een andere groep heeft echt behoefte aan uitstel onder de vorm van een „brugklas”. Het is duidelijk dat deze twee groepen van elkaar moeten onderscheiden en gescheiden worden, en onze structuren moeten met deze realiteit rekening houden.

Wat anderzijds de mogelijkheid betreft om, in de determinatiegraad vooral, het studiepakket gevarieerd samen te stellen, kan betreurd worden dat mijn Voorganger beslist heeft in het Rijks-onderwijs het optionele systeem te verlaten en over te schakelen naar een lineair stelsel. En nochtans in de andere onderwijsnetten doet zich, na evaluatie van de eerste resultaten, precies de tegenovergestelde tendens voor. Ik zal trachten, zonder opnieuw verwarring te stichten, vakken die in meerdere studierichtingen voorkomen in samen-horende blokken bijeen te brengen, zodat opnieuw een beweeglijkheid van de student tot stand wordt gebracht binnen twee of meer studierichtingen.

Voor wat de toegang tot het beroepsleven betreft komen sommigen tot de bevinding dat na zes jaar studie nog een speciale kwalificatie zou noodzakelijk zijn. Ik sluit mij niet onmiddellijk bij deze conclusie aan. Wel ben ik bereid om de lastenkohiers van de industriële en van de beroepswereld aan een vergelijkend onderzoek met de gedane studiën te onderwerpen, alhoewel het de fundamentele taak van de school is een polyvalente opleiding te geven die niet gericht is op de onmiddellijke bruikbaarheid in de industrie.

Ik wil wel overwegen dat in een bepaalde tijdsduur niet het onmogelijke kan gedaan worden. Ik ben vatbaar voor de bedenking dat in een geperfectioneerde maatschappij studeren een inspanning vraagt, ook inzake duur der studiën. Evenwel een stelselmatige verlenging van de studieduur dient te worden afgewezen.

De overgang naar het hoger onderwijs is in bepaalde gevallen een gelijkaardig probleem. Ik begriep dat voor sommige studenten — zelfs na zes jaar studie — een aanpassing kan gewenst zijn. Dit betekent niet dat ik, ter voorbereiding op het hoger onderwijs, een zevende jaar secundair onderwijs verantwoord acht. Er kan ook een formule bedacht worden — en ik heb ze ten experimentele titel ingevoerd ter vervanging van de bij de wet afgeschafte voorbereidende jaren tot de studiën van technisch ingenieur — een formule waar de student zijn optionele keuze kan herzien of bijwerken mits het volgen van een beperkt aantal vakken in het raam van de vijfde en de zesde leerjaren van het secundair onderwijs.

Aan elke school een vaste structuur en binnen elke schoolgemeenschap alle studiemogelijkheden

Het V.S.O. is in feite één grote multilaterale school die alle vroegere traditionele onderwijsvormen tracht te verenigen zonder dat één van deze onderwijsvormen haar eigen karakter of haar eigen zending zou verliezen. Indien van nul

mocht vertrokken worden, dat wil zeggen: vanuit een situatie waarin geen traditioneel gegroeid secundair onderwijs zou bestaan, dan zouden er op dit vlak geen problemen zijn. De realiteit echter is dat „middelbare” en „technische” scholen bestaan met een eigen infrastructuur, bibliotheek en didactische middelen, met een personeelsbezetting volgens bepaalde disciplines, met een eigen studieklimaat.

En toch moet, volgens de beginselen van het V.S.O., het studieadvies objectief zijn en kunnen leiden naar alle studiemogelijkheden. Voor het eerste probleem, dit van de objectieve oriëntering, werd de middenschool gecreëerd. Voor het realiseren van een volledige studiewaai binnen de bestaande scholen en infrastructuren werd aan de idee van schoolgemeenschappen vorm gegeven.

Het is jammer, dat in meerdere gevallen, aan de middenscholen, die hoofdzakelijk en uiteraard een observatiegraad moeten omvatten, een structuur werd gegeven die strijdig is met het principe van de objectieve oriëntering. Veel middenscholen hebben — zonder dat daartoe enige reden bestaat — ook studierichtingen in de oriënteringsgraad, met het gevolg dat objectieve oriëntering moeilijk wordt. Even zeer, en even erg, in een zelfde regio is er een werkelijke proliferatie van studierichtingen in de oriënteringsgraden en determinatiegraden van de zogenaamde bovenbouwen, zodat de normale klassebezetting niet kan bereikt worden.

De scholengemeenschappen zoals ze thans vastgelegd zijn zullen aan een grondig en objectief-rationeel onderzoek onderworpen worden. Dit zal een eerste voorbeeld zijn van rationalisatie en programmatie. Binnen elke scholengemeenschap moet, zonder proliferatie, de volledige waaier van studierichtingen voorzien zijn. Elke instelling zal haar vaste structuur krijgen. Deze structuur mag niet langer van jaar tot jaar afhankelijk gesteld worden van een fluctuerende schoolbevolking. De stabiliteit van het personeel, de uitbouw van een aangepaste infrastructuur per gebouw, de informatie inzake inschrijvingen, enz. kunnen niets anders dan er baat bij hebben.

In diezelfde optiek moet de raad van schoolhoofden, die een college is van regionale verantwoordelijken, tot een functioneel orgaan uitgebouwd worden. De tijd van „mijn school, dé school” is voorbij. Ook binnen de scholengemeenschappen moet men leren denken en handelen in een ruimere context.

Het beroepssecundair onderwijs moet meer werkelijkheidsgericht worden.

Van den beginne af is de opname van het beroepssecundair onderwijs in het geheel van de vernieuwing een uitdaging geweest. Aan deze uitdaging is een passend antwoord gegeven maar bepaalde consequenties werden bewust of onbewust over het hoofd gezien. Zo werd de studiekeuze uitgesteld, de studieoriëntering op basis van observatie ingevoerd, het niveau van de polyvalente vorming aanzienlijk verhoogd, de poort tot reoriëntering opengesteld. Intussen echter ging

voor een groot gedeelte de eigen geaardheid van deze onderwijsvorm verloren.

Er mag niet vergeten worden dat het beroepssecundair onderwijs zowel naar inhoud als naar vorm pragmatisch ingesteld is, dat wil zeggen dat het zich richt tot leerlingen die een geringere mogelijkheid tot abstraheren bezitten. Dit is geen relativisering van deze onderwijsvorm tegenover het eigenlijke V.S.O., en evenmin is het de afvoer van bepaalde leerlingen naar een minderwaardige onderwijszuil. Wel integendeel. In een multiforme maatschappij als de onze is de uitoefening van arbeid met de handen even belangrijk als gelijk welke andere. Het beroepssecundair onderwijs kan daarom alleen geherwaardeerd worden indien het rechtstreeks afgestemd blijft op zijn eigen finaliteit.

In het kader van de schoolplichtverlenging is men aan een studie van dit onderwijs toe. De grote lijnen van deze studie zijn reeds te weerhouden :

- de algemeen vormende vakken van het beroepssecundair onderwijs kunnen niet los staan van de totaliteit der opleiding, maar moeten in nauwe relatie tot de eigenlijke beroepsvakken onderwezen worden;
- de zogenaamde praktijk moet gelegenheid laten enerzijds tot beroepsinformatie, later tot reëel contact leggen met de beroepswereld of met de industriële omgeving;
- het beroepssecundair onderwijs is anders, heeft een eigen mentaliteit, en de leerkrachten moeten daarvan ten volle bewust zijn, en niet situatievreemd een ander onderwijsklimaat trachten over te planten.

Hoe dan ook, de schoolplichtverlenging staat op het getouw. Zij is een bijna natuurlijk gevolg van het V.S.O., omdat er een wederzijdse overeenstemming bestaat tussen schoolverplichting en schoolopvangmogelijkheden. Het psychisch profiel van de jonge mensen die onder deze schoolplichtverlenging zullen vallen geeft aanwijzingen, dat hun schoolopvang zich in het beroepssecundair onderwijs zal situeren. De oorzaken waarom deze kinderen op die leeftijd de school verlaten zijn onder meer schoolmoeheid, familiale toestand, bepaalde leermoeilijkheden, verkeerde opvatting van de ouders, verachte toestand van sommige leerlingen uit het basisonderwijs en de onvolledige, soms verkeerde voorlichting bij de studiekeuze.

Indien zij leermoe zijn, en hiermee vat ik alle oorzaken samen, is het omdat zij geen gelegenheid hebben om te kunnen leren volgens andere methoden en met andere middelen dan deze die de gevestigde school totnogtoe biedt. Dit leermilieu creëren is ook vernieuwing.

De verlenging van de schoolplicht tot zestien jaar zal tot doel hebben de huidige werknemerssituatie van sommige veertienjarigen en ouder geleidelijk tot een leersituatie om te vormen. De nieuwe onderwijsvorm, die het herdacht of veruimd V.B.S.O. zou kunnen zijn, zal aan de categorie van degenen die voorheen voortijdig de

school verlieten, bevrediging moeten schenken. Het doel van dit onderwijs zal er in bestaan de veertien- en vijftienjarigen die niet meer geschikt worden bevonden om verder te voldoen aan de schoolplicht in het dagonderwijs zoals dit tot op heden werd opgevat, een aangepaste verplichte opleiding te geven, die beantwoordt aan de essentiële eisen voor mensvorming en die hen in staat stelt deel te nemen aan de maatschappelijke, de culturele, de sociale en de economische evolutie van onze samenleving.

De overstap naar het V.S.O. en de convergentie van de V.S.O.-initiatieven moet bevorderd worden.

Te allen tijde is de Belgische wetgeving bezorgd geweest om de vrijheid van onderwijs in haar beschikkingen te voorzien. Zo werd in de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van de onderwijswetgeving vastgesteld dat de inrichtende machten mits goedkeuring van de bevoegde Minister een andere structuur dan deze van het Rijksonderwijs mogen aannemen. En zo werd ook in de wet van 19 juli 1971 opgenomen dat de invoering van het V.S.O. aan de beslissing van de inrichtende machten wordt overgelaten.

Fundamenteel is er geen bezwaar tegen deze beschikkingen, alhoewel het letterlijk hanteren ervan blijkt aanleiding te geven tot een uiteenlopen van de feitelijke toestanden, die door niemand gewenst worden en ook niet bevorderlijk zijn voor de goede gedragingen.

Iedereen weet, eerste vaststelling, dat het traditioneel en het vernieuwd secundair onderwijs naast elkaar bestaan. Het Rijksonderwijs en het grootstedelijk onderwijs zijn overgegaan naar het V.S.O.; het privé-initiatief is voor meer dan 80 % traditioneel gebleven. En nochtans werd via de informatiemedia herhaalde malen medegedeeld dat er ook in het vrij onderwijs een positieve consensus tegenover het V.S.O. bestaat. Dit probleem moet in onderling overleg aangepakt worden.

Andere vaststelling, gedurende de voorbije zeven jaar zijn de initiatieven uiteengelopen, zodat er een nieuwe verscheidenheid in het V.S.O. zelve is ontstaan. Het Rijk past een V.S.O. anno 1975 toe, het grootstedelijk onderwijs een V.S.O. anno 1970 en het vrij onderwijs heeft een eigen V.S.O. Er kan aangenomen worden dat een vernieuwingsgedachte, die zo rijk is aan mogelijkheden, niet tot één enkele identische formule moet herleid worden. De diversiteit mag echter niet die omvang aannemen dat ze aanleiding geeft tot verzuiling, in die mate zelfs dat bij voorbeeld de overgang van de leerlingen van het ene net naar het andere, of van het ene stelsel naar het andere op onoverkomelijke moeilijkheden stuit.

Het is duidelijk dat er naar meer gelijkvormigheid moet gestreefd worden. De Overleg- en Verbeteringscommissie, die werd opgericht om de convergentie tussen de onderwijsnetten te bewerken, werd door mij hoofdzakelijk belast met opdrachten die in de richting van het naar elkaar toegroeien gaan.

Vernieuwing veronderstelt een begeleidingsapparaat.

Van den beginne af werd duidelijk gesteld dat het V.S.O. niet alleen een uiterlijke structuurwijziging was, maar ook en vooral een inhoudelijke en methodologische vernieuwing. De kwantitatieve gevolgen van de democratisering kunnen inderdaad alleen door een interne kwalitatieve herwaardering opgevangen worden.

Velen hebben zich helaas blind gestaard op de structurele verschijnselen en op de gevolgen die dit voor henzelf en voor hun school zou hebben. Sommigen zijn misschien ook niet in staat geweest om zelfstandig tot de diepere kern van de vernieuwing door te dringen.

Daarom werd eveneens van bij de aanvang een begeleidingsapparaat ingesteld dat enorme diensten bewezen heeft. In het Rijksonderwijs werd dit apparaat jammer genoeg afgebouwd, zodat heel wat leerkrachten thans „à la dérive” zijn. Een beleid in tegenovergestelde zin is noodzakelijk. Daarom zal overgegaan worden tot de oprichting van pedagogische centra.

Dit betekent evenwel niet dat wij menen dat de inhoud en de methodologie van de leervakken aan een revolutie toe zijn, zoals velen denken, maar wel dat ze gebonden zijn aan de permanente evolutie van de maatschappij waarvan ze het kleinbeeld zijn. De leerkrachten moeten in staat gesteld worden om deze evolutie op geregelde tijdstippen op te volgen.

BUITENGEWOON ONDERWIJS

De aandacht die werd besteed aan de populatie 3 jaar — 18 jaar waarvoor opvang- en begeleidingsstructuren zijn voorzien in hetgeen wij noemen „gewoon onderwijs” mag geenszins de indruk verwekken dat het buitengewoon onderwijs — op welk niveau ook — wordt uit het oog verloren.

In het kader van de rechten van het kind wordt verklaard dat het kind dat lichamelijk, geestelijk of maatschappelijk is gehandicapt, de bijzondere zorg, behandeling en opvoeding moet krijgen, die voor zijn speciale situatie nodig zijn. Deze bijzondere bezorgdheid voor gehandicapte kinderen heeft aanleiding gegeven tot de wet van 6 juli 1970, wet die de basis legt voor de uitbouw van het buitengewoon onderwijs.

In het Regeerakkoord staat onder punt 12, waar het rubriek II - sociaal beleid en kwaliteit van het leven betreft : „De Regering zal voorrang verlenen aan de uitvoering van de wet op het buitengewoon onderwijs”.

Ik weet dat ik niet de eerste Minister van Nationale Opvoeding ben die hier plechtig komt verklaren dat het in mijn bedoeling ligt om deze wet op het buitengewoon onderwijs operationeel te ma-

ken. Ik hoop echter de laatste Minister te zijn die U moet waarborgen een uiterste inspanning te zullen doen om, binnen een redelijke termijn en gebruik makend van alle beschikbare wettelijke mogelijkheden met bekwame spoed de nodige uitvoeringsmaatregelen te zullen treffen.

Het is duidelijk dat t.a.v. de schoolbevolking van het buitengewoon onderwijs, problemen opduiken die niet altijd voorkomen in andere onderwijsvormen.

Door het tot stand komen van de basiswet van 6 juli 1970 heeft men ook ingezien dat nieuwe structuren, programma's, organisatiemodaliteiten dienen opgesteld, rekening houdend met de diverse „handicaps” van de leerlingen en met de specifieke karakteristieken ervan.

De volledige toepassing en de uitvoering van de B.O-wetgeving mag derhalve niet conform opgevat en gestructureerd worden zoals het gewoon onderwijs. Pragmatische en geleidelijke uitvoering en toepassing zijn daarom fundamentele principes waarmee rekening dient geouden.

Een belangrijk principe dat ten opzichte van de gehandicapte kinderen in het oog dient gehouden is vooral de integratie van deze leerlingen in het „leven” in plaats van het „zuiver” onderwijs.

Meer dan in gelijk welke vorm van onderwijs is hier een volledige medewerking en samenwerking van onderwijzend, bestuurs- en paramedisch personeel enerzijds en het begeleidingsteam anderzijds een noodzaak gebleken. Daartoe dienen structuren uitgebouwd. Eén van de pijlers voor hulp aan gehandicapte leerlingen in schoolverband is het „team-work”.

T.a.v. de problematiek van het buitengewoon onderwijs moeten twee gebieden worden onderscheiden :

- enerzijds het buitengewoon onderwijs georganiseerd in scholen en instituten;
- anderzijds de relatie van het buitengewoon onderwijs, ressorterend onder Nationale Opvoeding met andere verzorgings- of begeleidingsinstanties, met name revalidatiecentra erkend door het Rijksfonds voor Sociale Reclasseering van de minder-validen evenals de verhouding tot het Fonds voor Medische-Sociale en Pedagogische Zorg voor gehandicapten **gecreëerd** door het Ministerie van Volksgezondheid.

T.a.v. deze „externe” begeleidingsinstanties wens ik onmiddellijk aan te stippen dat ik mijn volledige medewerking zal verlenen om tot een verantwoorde coördinatie te komen tussen de Departementen van Volksgezondheid en Gezin, van Arbeid en Tewerkstelling en van Nationale Opvoeding.

Het operationeel maken van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs

Het Koninklijk Besluit van 1 april 1977, waarvan ik de inwerkingtreding heb verdaagd, zal worden herwerkt. De principes waren onduidelijk. Er was

een kans dat op alle niveaus en in alle netten een chaotische toestand zou ontstaan.

Het Koninklijk Besluit van 27 juli 1971 houdende organisatiemodaliteiten van de begeleiding der leerlingen die instellingen of afdelingen voor B.O. volgen, dient gewijzigd. De gespecialiseerde P.M.S.-centra dienen sterker geïntegreerd in de scholen voor B.O.

Het Koninklijk Besluit van 15 juni 1970 tot vaststelling van de regels voor de berekening van het aantal betrekkingen van verpleegster, kinderverzorgster, kinesitherapeut en logopedist in het buitengewoon onderwijs van de Staat dient eveneens aangepast aan de wet van 6 juli 1970. De berekeningen van het aantal betrekkingen dienen derhalve te geschieden op basis van de voorziene types en niet meer alleen op grond van de handicaps zoals voorgeschreven in voornoemd Koninklijk Besluit van 15 juni 1970.

In verband met ontbrekende personeelscategorieën moeten monografieën van het personeel — reeds geadviseerd door de Hoge Raad voor het buitengewoon onderwijs — opnieuw voor advies aan de Syndicale Raad voor Advies worden voorgelegd. Deze monografieën hebben ondermeer tot doel de nodige statutaire maatregelen te treffen, zodat het ontbrekend personeel kan worden aangesteld.

Het Koninklijk Besluit nr. 81 tot instelling van een Fonds voor Medische, Sociale en Pedagogische Zorg volgens het systeem van semi-internaat is niet van toepassing op de Rijksinrichtingen voor Buitengewoon Onderwijs.

De vrije sector beschikt aldus over de mogelijkheid tot aanwerving van personeelscategorieën die het Rijksbuitengewoon onderwijs niet heeft, ondermeer licentiaten in de ortho-pedagogiek, psychologen, sociale assistenten, opvoedend en verzorgend personeel in verhouding tot bepaalde leefeenheden.

Om aan deze tekortkoming te verhelpen heb ik de bedoeling semi-internaten in het Rijksbuitengewoon onderwijs op te richten. Hiervoor zullen de personeelsnormen voorzien in het Koninklijk Besluit nr. 81 als basis van vergelijking in aanmerking worden genomen.

Ministerieel besluit van 17 september 1941 tot omschrijving van de inhoud en de bestemmelingen van het inschrijvingsverslag voorzien bij artikel 5 van de wet van 6 juli 1970 op het buitengewoon onderwijs. In de praktijk stellen zich dikwijls moeilijkheden i.v.m. het attest bij de schoolverandering o.m.

- attest gaat niet steeds mee met de leerling bij schoolwijziging, zodat de leerling opnieuw aan een P.M.S.-onderzoek wordt onderworpen;
- een bijkomend probleem is het negeren van het bestaande attest, een nieuw attest wordt mogelijk afgeleverd volgens de noodwendigheden van de school;
- voor de overgang van gewoon onderwijs naar het buitengewoon onderwijs is een attest nodig, maar omgekeerd voor de overgang van het buitengewoon onderwijs naar het gewoon onderwijs is geen attest vereist.

Om hogervermelde problemen op te vangen kan eventueel voorzien worden in een doorlopend attest, dat blijvend is en waarop mits een motivering een wijziging van type kan worden aangebracht. Daardoor zou ook kunnen voorkomen worden dat de C.A.B.O. veel onnodig werk moet presteren.

De Verbeteringsraad voor het buitengewoon onderwijs van de Staat zal worden gestimuleerd tot het opzetten van concrete programma's.

Specifieke normen dienen onderzocht voor de aanwerving van studiemeesters-opvoeder-intermaat in het buitengewoon onderwijs.

Hier dient rekening gehouden te worden met de bijzondere en bijkomende zorgen die de gehandicapte kinderen vergen, en met de veiligheidsoverwegingen.

Tevens dient ook de organisatievorm van de internaten in het buitengewoon onderwijs onderzocht, en meer in het bijzonder het uitvaardigen van een huishoudelijk reglement.

Wenselijk zou eveneens zijn het leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs dusdanig te organiseren dat het verblijf van gehandicapte kinderen in de schoolbussen tot een strikt minimum kan worden beperkt.

„Begeleidingsvergaderingen” of „klasseraden” in het buitengewoon onderwijs.

Bijzondere aandacht dient geschonken aan de , , begeleidingsvergaderingen”.

In deze vergaderingen dient de basis gelegd van de therapeutische begeleiding van de gehandicapte leerlingen. Deze pedagogische vergaderingen tussen het onderwijzend personeel, paramedisch personeel, hulpopvoedend personeel, ortho-pedagogisch personeel enerzijds en het begeleidingsteam anderzijds moeten in gemeen overleg de therapeutische behandelingen planmatig vastleggen, coördineren en evalueren.

Buitengewoon secundair onderwijs

Deze vorm van onderwijs dient nog geheel gestructureerd te worden, onder meer wat betreft: de personeelsnormen, subsidiëeringsnormen, programma's en pedagogische organisatie.

Als basisprincipe bij de organisatie ervan moet men stellen dat het B.S.O. niet op analoge manier kan gestructureerd worden als het gewoon technisch onderwijs. Het buitengewoon secundair onderwijs type 1 (licht mentaal gehandicapten) kan daarbij eveneens niet op identieke manier georganiseerd worden als B.S.O. type 2 (matig en ernstig mentaal gehandicapten).

Deze voorgenomen organisatorische en pedagogische uitbouw van het B.S.O. brengt met zich mede een uitbreiding van afdelingen en inrichtingen van B.S.O. Een dergelijke uitbreiding is op dit ogenblik ten gevolge van de remwet niet mogelijk. Afwijkingen op deze remwet, onder bepaalde voorwaarden, moeten worden mogelijk gemaakt. Dit probleem zal voorgelegd worden aan de Schoolpactcommissie.

Vernieuwd buitengewoon secundair onderwijs. Het experiment in gang gezet door Minister Cale-

waert moet worden geëvalueerd zodat de nodige uitvoeringsbesluiten kunnen worden genomen. Normen moeten worden opgesteld voor het buitengewoon secundair onderwijs, zodat men zich niet steeds moet blijven behelpen met een „quotient”.

De Rijksinspectie voor het buitengewoon onderwijs — alle niveaus — opgericht sedert 1 september 1976 met tijdelijke aanstellingen zal worden uitgebouwd tot een volledig kader met vastbenoemde personeelsleden.

Hierbij zal rekening worden gehouden met de specifieke noden van het buitengewoon onderwijs.

Het opstellen van de reglementering ter zake, zal in overleg met mijn Collega Minister J. Michel geschieden.

PSYCHO-MEDISCH-SOCIALE CENTRA

De hedendaagse noodwendigheden — zowel t.a.v. de ontplooiing van kwaliteiten van de persoon in het licht van het eigen zijn als van de eisen gesteld door een samenleven in de gemeenschap — impliceren een bestendige begeleiding die verder reikt en loopt gedurende de hele schooltijd.

Zo kom ik aan de begeleiding vanuit de P.M.S.-Centra in samenwerking met de ouders en de personeelsleden van de schoolgemeenschappen. Ter wille van die samenwerking moet de interne werking van de P.M.S.-Centra grondig worden herdaacht.

Door de diversiteit van de verschillende begeleidingsvormen zijn de kansen op communicatie stoornissen groot en die moeilijkheden nemen nog toe naar mate buitenschoolse organen in de kindbegeleiding aan belang zullen winnen.

De talrijke veranderingen in de schoolse begeleiding, zowel op basis- als secundair niveau, hebben de taak van de P.M.S.-Centra niet vergemakkelijkt en niet vereenvoudigd.

Om tegemoet te komen aan de noden van de P.M.S.-Centra zelf — met het oog op een betere specifieke hulp aan de kinderen — en op een beter werken in teamverband, heb ik de bedoeling in mijn beleid een reeks van voorzieningen en maatregelen te treffen.

Wijziging van de wet van 1 april 1960 betreffende de psycho-medico-sociale centra en diensten voor studie- en beroepsoriëntering.

In de opvoedingssituatie wordt meer en meer de klemtoon gelegd op de ontplooiing van de totale persoonlijkheid en daardoor is er ook meer behoefte aan begeleiding op psychisch, medisch en sociaal vlak.

Deze opvatting strookt niet met de werking van de Diensten voor Studie- en Beroepsoriëntering waar het accent ligt op de **oriëntering**. Studie- en

beroepsoriëntering is uiteraard slechts één, zij het een belangrijk aspect van de begeleiding. De begeleiding in de ruimere zin daarentegen, zoals ze in de P.M.S.-Centra wordt uitgeoefend, wil de actieve aanpassing en de ontplooiing van de persoonlijkheid van de leerling bevorderen in het kader van het gezin en van de schoolleefgemeenschap. Er wordt daarbij ook gestreefd naar een continue, progressieve bewustmaking bij de consultant betreffende zijn persoonlijke mogelijkheden, interesses en aspiraties.

De begeleiding kan zowel een preventieve als een remediërende werking inhouden. De preventieve actie impliceert het scheppen van een optimaal klimaat in de omgeving van elk kind. De remediërende begeleiding betekent hulp bij de gerezen problemen en het zoeken naar oplossingen. De studie- en beroepsoriëntering mag daarom niet langer geïsoleerd blijven van de bredere begeleidingsactiviteiten, zoals een P.M.S.-Centrum die stelselmatig uitvoert.

Zelfs voor de voortgezette studie en beroepsoriëntering is de follow-up een essentiële voorwaarde om na te gaan of de gedane studie- en beroepskeuze kunnen worden gerealiseerd, wat er eventueel in de weg staat en welke hulp er kan worden geboden. Het volstaat niet langer de oriënteringsadviezen te verstrekken op de traditionele keuzemomenten. De geïsoleerde studie- en beroepsoriëntering is voorbijgestreefd. Ze dient vervangen door een ruimere optiek van de psychomedisch-sociale begeleiding die oog heeft voor al wat het kind meemaakt en hulp verstrekt in zijn groei en ontwikkeling. M.a.w. de diensten voor studie- en beroepsoriëntering dienen geleidelijk omgevormd tot of opgenomen in de P.M.S.-Centra.

Sommige diensten hebben hun taak reeds uitgebreid tot de werking van de centra, zodat zij best als centrum worden erkend. De omvorming van de andere diensten tot centra moet planmatig en op rationele manier gebeuren. Hierbij moeten de waarborgen voor het in dienst zijnde personeel worden voorzien. Om hieraan te beantwoorden zal tevens een mogelijke vrijstelling van twee jaar van de bepalingen betreffende de leerlingennormen worden voorzien.

Een wetsontwerp betreffende de wijziging van de wet van 1 april 1960 zal de omvorming van de Diensten tot Centra verder tot stand brengen. Slechts na het van kracht worden van deze wet, na een grondige evaluatie van het experiment P.M.S.-vernieuwing — en rekening houdend met de adviezen van de diverse betrokken instanties — kan worden overgegaan tot een definitieve redactie van een organiek statuut.

Het ontwerp van nieuw organiek statuut van de P.M.S.-Centra

De reglementering betreffende het organiek statuut van de Centra en Diensten voor Studie- en Beroepsoriëntering d.d. 13 augustus 1962, is door de permanente evolutie in het onderwijs en de nieuwe daaraan aangepaste werkoptiek van de Centra volledig achterhaald.

Het nieuw organiek statuut zal rekening dienen te houden met de constante vernieuwingen in het onderwijs, de ontwikkeling in de maatschappelijke opvattingen, de evolutie in de toegepaste psychologie en de ervaring bij een uitgebreide en zich verdiepende werking van de P.M.S.-Centra.

Een volwaardige en volledige begeleiding, vanaf het moment van de diagnosestelling tot en met de **remediëring** en revalidatie, zal ook in de Rijkssector worden uitgebouwd. De Rijks P.M.S.-Centra dienen uitgebouwd tot centra met een polyvalente taak, die benevens de huidige benadering ook instaan voor de specifieke hulpverlening waaronder bepaalde vormen van revalidatie (logopedie, functie-training, e.d.m.) en **remediëring** (orthopedagogiek). Voor alle vormen van remediëring waarvoor het P.M.S.-Centrum zal verwijzen naar andere instanties, zal het P.M.S.-Centrum opdrachtgever en **coördinator** blijven.

Statuut van de leden van het technisch personeel van de Rijks P.M.S.-Centra

Mijn bekommernis om het onderwijssysteem tot rust te laten komen, strekt zich ook uit naar de P.M.S.-Centra.

Het personeel van de Centra beschikt evenwel nog steeds niet over een eigen statuut. Ik heb dan ook de intentie om de realisatie van een eigen statuut voor de personeelsleden als een prioritaire doelstelling te beschouwen. Het technisch personeel van de Rijks P.M.S.-Centra is tot op heden nog steeds onderworpen aan de beschikkingen van het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het Rijkspersoneel, een statuut dat niet voor hen doch specifiek voor het administratief personeel van het Rijk is gesteld.

Het technisch personeel van de Centra heeft heden reeds dezelfde vlakke loopbaan en weddeschalen als het onderwijzend personeel. Het statuut van het technisch personeel van de Rijks P.M.S.-Centra zal dan ook geïnspireerd zijn door het statuut van de leden van het personeel van het Rijks-onderwijs.

Gelijktijdig met het opstellen van een organiek statuut en het personeelsstatuut zullen de criteria, dubbele telling voor leerlingen van het V.S.O., faciliteiten voor streken met overwegende arbeidersbevolking worden vastgelegd in besluiten, zodat het betrokken personeel dat nog steeds tijdelijk is, kan worden geregulariseerd.

Het experiment P.M.S.-vernieuwing

Hoewel op 1 september 1975 werd gestart met een vernieuwingsexperiment in veertien P.M.S.-Centra en op 1 september 1976 dit experiment werd uitgebreid tot vierentwintig P.M.S.-Centra en Diensten voor Studie- en Beroepsoriëntering, beschikken we slechts over een paar interimrapporten en over fragmentarische ervaringen, verkregen in enkele centra die incidenteel, niet volgens een model, werden geconsulteerd.

Er zijn talrijke kenmerken aanwezig, die wijzen op het ontbreken van bestuurlijke coördinatie bij het

verloop van het experiment. Dergelijke kenmerken zijn b.v.: het gebrekkig communiceren van de deelresultaten bereikt in de centra en de diensten van de deelnemende netten, het ontbreken van een model of van modellen waarbinnen het experiment dient te verlopen, het niet voorzien van een evaluatiesysteem, het niet rekening houden met de ervaringen in het buitenland, enz.

De aanpak van het experiment **P.M.S.-vernieuwing** dat door mijn Achtbare Voorganger werd gepland, dient grondige koerscorrecties te krijgen.

Van een totale improvisatie, qua werkoptiek, dient gestreefd naar gestructureerde werkmethode met duidelijk omliggende doelstellingen.

Het project P.M.S.-vernieuwing moet geleidelijk worden uitgebouwd en op lange termijn gespreid. We dienen immers uit te gaan van:

- een inventarisatie van de reële noden en behoeften;
- het omschrijven van de thema's;
- het opstellen van een werkmethode;
- het sensibiliseren van deze methodiek bij de personeelsleden;
- de recyclage van het personeel, rekening houdend o.m. met de nood aan specialisatie volgens het onderwijsniveau en volgens de gestelde problematiek;
- de evaluatie van het project.

In deze optiek worden voor het werkjaar 1977-1978 in de P.M.S.-Rijkscentra enkele thema's ontwikkeld. De keuze van deze thema's werd bepaald in orde van noodwendigheid. Een verrechtvaardiging qua prioriteit impliceert een betere kennis van de maatschappelijke structuren die de leerlingen beïnvloeden.

De P.M.S.-Centra mogen niet langer systeembevestigend werken, maar systeemveranderend.

De centra moeten loskomen van een te grote aandacht voor de cognitieve ontwikkeling van de jonge mens, en in een juiste verhouding de nodige tijd besteden aan de andere „menselijke” aspecten van de ontwikkeling van de jonge mens tot volwassene.

Als belangrijke thema's voor het P.M.S.-project in de Rijkscentra zie ik o.m.:

- hoe kan het klassieke beroepskeuzeproces op een andere, meer efficiënte wijze worden geleid, rekening houdend met de recente wetenschappelijke inzichten;
- op welke wijze kan men de centra meer in en met de school laten werken, met de leerlingen als groep, met de leerkrachten in de klas;
- hoe kunnen de centra veel meer dan vroeger inspelen op alle levensproblemen van de jonge mensen. Men moet de leerlingen niet alleen helpen voor hun meer persoonlijke problemen echt een oplossing te vinden — wat een **remediërende** functie is — maar men zou ook veel meer de ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid actief moeten kunnen stimuleren; zo zouden de centra hun preventieve of ontwikkelingsfunctie meer beklemtonen.

Het nieuwe in mijn beleid zal erin bestaan dat ik opdracht zal geven aan de P.M.S.-Rijkscentra die betrokken worden bij het project, om onder leiding van de werkleiders in het vormingscentrum, deze thema's klaar te definiëren, en duidelijk te analyseren in hun verschillende onderdelen, en dit voor de verschillende schoolniveaus. Voor elk thema en subthema moeten o.a. concrete doelstellingen worden opgesteld, middelen om deze doelstellingen te bereiken en criteria ter evaluatie.

Het verstrekken van informatie over studie en beroepen

Gezien de precare toestand van de arbeidsmarkt, is het ten eerste wenselijk dat ouders en kinderen, zo volledig mogelijk worden ingelicht over de gehele gamma beroepen, de reële inhoud ervan en de toekomstmogelijkheden. De Centra dienen in dat verband nauwer samen te werken met de diensten van de R.V.A. en het Planbureau zodat er ook prognoses over de beroepen kunnen worden verstrekt.

Ten einde deze specifiek nieuwe technieken te kunnen formuleren en deze op een **efficiënte** wijze naar de personeelsleden in de Centra, de ouders, leerlingen en opvoeders door te spelen dient dringend gedacht aan de oprichting van een studie- en documentatieteam.

Als onmiddellijke maatregel gaf ik opdracht aan een werkgroep van de Rijks P.M.S.-Centra tot het opstellen van een beroepenboek dat de meest voorkomende beroepen in ons land beschrijft, samen met de daaraan voorafgaande opleidingen en uitwegen.

We zullen tevens de centra en diensten vragen nog meer aandacht te besteden aan een zo ruim mogelijke informatie onder de vorm van brochures, voorlichtingsvergaderingen, informatie nopens de schoolstructuren, de verschillende studierichtingen en de daarop aansluitende beroepskeuzen en -mogelijkheden. In dat verband wordt in de Rijkscentra een uitgebreide brochure over de studierichtingen na het hoger secundair onderwijs opgesteld.

Deelneming van de P.M.S.-sector in overlegorganen

De Centra dienen te streven naar meer openheid en overleg met de personen en organisaties die meewerken en belangstellen in de opvoeding van het kind. In dat verband kan ik U melden dat in een nabije toekomst de Raad voor Studie- en Beroepsoriëntering zal uitgebreid worden tot een Hoge Raad voor P.M.S.-Begeleiding en Studie- en Beroepsoriëntering, tot twintig leden in plaats van twaalf, ten einde deze een meer representatief karakter te geven. Zo zullen naast de bestaande categorieën, die reeds in de raad vertegenwoordigd zijn, afgevaardigden van het onderwijs, de ouderverenigingen en de vakverenigingen opgenomen worden.

Samen met de Commissie P.M.S.-Vernieuwing, die pluralistisch en representatief werd samengesteld, zal de Hoge Raad een forum moeten worden

waar de betrokkenen en belanghebbenden tot medewerken en mee-oordelen bevoegd zijn.

Ten overstaan van deze lichamen kunnen dan de vorderingen van het P.M.S.-werk voortdurend kritisch constructief worden geëvalueerd.

De werking van het Vormingscentrum t.b. v. het technisch personeel van de Rijks P.M.S.-Centra

De behoefte aan recyclage van het personeel in gelijk welk beroep zal ongetwijfeld door niemand meer in vraag worden gesteld. Zeker degenen die te maken hebben met de toepassing van de menselijke wetenschappen zijn momenteel geconfronteerd met een enorme evolutie in hun respectieve basiswetenschappen. Deze evolutie dient dan ook systematisch te worden doorgespeeld aan de betrokkenen wil men niet verstarren in verouderde denkvormen en denkwijzen.

Een documentatieteam wordt aan het Vormingscentrum toegevoegd. Het is een noodzaak en komt tegemoet aan de algemene eisen. De leden van dit team hebben als opdracht het overleg tussen R.V.A., het Planbureau en andere instanties op het vlak van de beroepenwereld te realiseren. Het team dient de problematiek van de arbeidsmarkt te vertalen naar de Centra toe en hen bestendig te informeren.

Uiteraard zijn ze ook verantwoordelijk voor diverse publikaties in verband met de beroepenwereld en de studierichtingen.

PEDAGOGISCH HOGER ONDERWIJS

Het herdenken van de opleiding van de leerkrachten

De reglementering van het normaalonderwijs — nu pedagogisch hoger onderwijs — is voorbijgestreefd, zij zal worden aangepast aan de herklasering van dit onderwijs in het hoger onderwijs van het korte type.

Op dit ogenblik is de pedagogische opleiding van de leerkrachten onaangepast. De studenten van het pedagogisch hoger onderwijs dienen voorbereid te worden op hun nieuwe functie en hun nieuwe taak. De vorming van de leerkrachten moet worden ingedeeld in een opleidingsfase, gericht op een degelijke startpositie van de jonge leraar, gevolgd door een systematische permanente begeleiding tijdens de beroepsuitoefening. Ingevolge deze visie is een verlenging van de opleidingsfase niet aangewezen.

De initiële opleiding moet gericht zijn op de actueel geldende en de onmiddellijk te voorziene onderwijspraktijk. Dit betekent dat de beroepsopleiding van de leerkracht moet afgeleid worden uit de structuur en de doelstellingen van de onderwijsvormen waar hij zal functioneren. Grondige veranderingen in deze onderwijsvormen moeten

dus hun weerklank vinden in het pedagogisch hoger onderwijs.

De permanente begeleiding, ook genoemd — in-service-training of recyclage — omvat bijscholing, omscholing en vernieuwing op wetenschappelijk en didactisch vlak.

De opleiding van de leerkrachten zal worden georganiseerd door Hogere Pedagogische Instituten. Het is noodzakelijk aan deze Instituten een hoog niveau te waarborgen. Wanneer we er willen voor zorgen dat ze over een adequate infrastructuur beschikken, alsook over de onmisbare middelen die hen ook de mogelijkheid moet verschaffen tot spontane en georganiseerde recyclage en bijscholing, kan deze doelstelling slechts bereikt worden door een strikte beperking van het aantal Instituten.

Het pedagogisch hoger onderwijs zal de initiële opleidingstypes omvatten voor kleuterleider, onderwijzer en regent. Bij het opstellen van de reglementering zal rekening gehouden worden dat de normaalscholen reële pedagogische instituten dienen te worden die verschillende opleidingstypes verzorgen die onderling gelijkwaardig zijn.

Voor elk onderwijsniveau — kleuter, basis, lager, secundair — zou na twee jaar studie een diploma van geaggregeerde dienen te worden afgeleverd. Voor de toegang tot de studiën werd een document ontworpen, bij de inschrijving te ondertekenen door de studenten. Hiermee wordt beoogd de studenten vooraf in te lichten over de bijzondere geschiktheden van een leerkracht, ondermeer wat betreft stemvolume, intonatie, uitspraak en persoonlijkheidsstructuur, geschiktheden waarmee bij het beoordelen der studiën, achteraf, zal rekening gehouden worden.

Dezelfde diploma's van geaggregeerde moeten ook kunnen behaald worden in het onderwijs voor sociale promotie, alsook brevetten die leiden tot toekomstige onderwijsbevoegdheid, aanvullend bij het basisdiploma.

De structuren — vooral wat de geaggregeerden van het lager secundair onderwijs betreft — moeten vereenvoudigd worden. Inhoudelijk zullen deze studiën gericht worden op de nieuwe methodiek; klasseraad, evaluatie, observatie, oriëntatie, alsook op de nieuwe opvoedingstechnieken als daar zijn: het groepswerk, het individueel onderrecht, het begeleid en het niet-begeleid zelfstandig werk met leerpakketten, het interdisciplinair onderwijs.

Inhoudelijk ook zullen de studiën van geaggregeerde lager secundair onderwijs meer gericht worden naar het vernieuwd beroepssecundair onderwijs, vooral met het oog op de verlenging van de schoolplicht. Tot op heden werden de regenten bijna uitsluitend voorbereid om les te geven in de algemeen vormende afdelingen van het lager secundair onderwijs.

De diverse opleidingsvormen moeten meer aandacht schenken aan elkaars werkterrein. De opleiding tot geaggregeerde van het kleuteronderwijs en van geaggregeerde van het lager onderwijs

moeten onderling meer geïntegreerd worden. Tijdens de aanvangsperiode — het eerste semester — moet één gemeenschappelijk studiepakket worden aangeboden. Dit houdt bovendien het voordeel in de definitieve studiekeuze voor één van beide opleidingstypes uit te **stellen**.

Het aantal wekelijkse lesuren, zoals dit voor het onderwijs van het lange type gebeurde, dient te worden beperkt. De verplichte vakken moeten worden bepaald alsook het minimum aantal wekelijkse lesuren eraan besteed. De inrichtende machten zullen de vrijheid behouden de lesroosters verder aan te vullen hetzij door het opvoeren van het aantal wekelijkse lesuren voor de verplichte vakken, hetzij door het toevoegen van andere leervakken.

Bepaalde aanpassingen zouden kunnen voorzien worden, facultatief ten behoeve van de studenten, die voor de gediplomeerden tot andere beroepswegen kunnen leiden dan uitsluitend tot een onderwijsloopbaan.

Overgangsmogelijkheden voor houders van diploma's van het hoger onderwijs van het korte type of van een kandidaatsdiploma afgeleverd door een universiteit of door een instelling van het lange type, naar een aangepast tweede leerjaar, moeten voorzien worden. Dit zou kunnen leiden tot het behalen van een diploma van geaggregeerde lager secundair onderwijs wat de betrokkene zal toelaten te onderwijzen in de vakken vermeld op het basisdiploma.

Pedagogische centra

In vervanging van de bestaande pedagogische bureaus van het secundair en het basisonderwijs zullen, in nauwe binding met de Pedagogische Hogere Instituten, pedagogische centra worden opgericht. De werking van deze pedagogische centra, telkens één centrum per provincie, zal worden gecoördineerd en geleid vanuit een centraal pedagogisch bureau. De centra hebben zowel een begeleidende als een informatieve taak. Ze zullen vanzelfsprekend belast worden met studies die zullen ontstaan zowel vanuit de individuele kennismaking met het schoolgebeuren als vanuit opdrachten die toegestuurd worden vanwege het centraal pedagogisch centrum. Specialisatiemaatregelen en coördinatie tussen de Instituten onderling zullen dubbel gebruik voorkomen.

De Centra zullen een researcheenheid voor toegepast pedagogisch onderzoek kunnen omvatten dat zal functioneren in nauw verband met de laboratoria voor pedagogisch onderzoek en met de Hogere Pedagogische Instituten gehecht aan de universiteiten. Het grote voordeel van researchcentra verbonden aan de Hogere Pedagogische Instituten ligt mijns inziens o.m. in het feit dat deze Instituten via oefen- en hospiteerscholen in onmiddellijk contact staan met de basis, ze kunnen **vernieuwingen** inspireren en concreet uitwerken. De resultaten van het toegepast wetenschappelijk onderzoek kunnen ook onmiddellijk gebruikt worden in de initiële opleidingsfase van de aspiranten. Ze zullen bovendien de basis uitmaken van een direct op de

praktijk afgestemde permanente begeleiding van de leerkrachten.

De pedagogische centra zullen blijvende instellingen zijn, ze zullen alsoo een bepaalde continuïteit in het onderwijsbeleid waarborgen.

HOGER ONDERWIJS

In de loop van de voorbije tien à vijftien jaar zijn door de wetgever tal van maatregelen genomen om ons hoger onderwijs een kwantitatieve ontwikkeling te bezorgen. We noemen hier o.m. de verruiming van de toelating tot de universiteit, de oprichting van nieuwe instellingen, de herstructurering van het hoger onderwijs, de teoekening van ruime bouwkredieten, de invoering van nieuwe beheersvormen, de uniforme regeling voor de financiering van de universiteiten.

Het ogenblik lijkt thans gekomen op deze kwantitatieve ontwikkeling een kwalitatieve evolutie te laten volgen. Daarom nemen we ons voor om in de komende tijd een aantal maatregelen aan het Parlement of de Cultuurraad voor te leggen, die moeten bijdragen tot een waarachtige verbetering voor ons hoger onderwijs.

In concreto kunnen onze plannen aldus samengevat worden:

— Er zal een „Hoge Raad voor het Universitair Onderwijs” opgericht worden die op democratische wijze zal samengesteld zijn uit rectoren, vertegenwoordigers van het onderwijzend personeel, vertegenwoordigers van het wetenschappelijk personeel, vertegenwoordigers van de studenten en vertegenwoordigers van de economische en sociale milieus. Hetzij op eigen initiatief, hetzij op verzoek van de Minister van Nationale Opvoeding zal deze Hoge Raad voorstellen kunnen formuleren tot aanpassing, vernieuwing en verbetering van onze universiteiten, zowel op het gebied van het onderwijs als van het onderzoek. Op die manier zullen (zoals bepaald in de regeringsverklaring) problemen kunnen behandeld worden i.v.m. de organisatie, de financiering, de coördinatie, de rationalisering en de samenwerking van de universitaire instellingen.

De opdrachten die bij decreet aan de V.L.I.R. werden toegekend zullen hierbij complementair zijn met name het overleg en de samenwerking onder de Vlaamse universitaire instellingen.

De thans bestaande „Vaste commissie voor de academische graden en de programma's van de universitaire examens” zal voor elk taalregime als entiteit opgenomen worden in de Hoge Raad.

— De examencommissies van de Staat voor het universitair onderwijs zullen uitgebreid en versterkt worden tot een „Open Universiteit”. Hiermee wordt bedoeld, dat naast het huidige systeem

van gedecentraliseerde en aan alle universitaire instellingen georganiseerde examencommissies een centraal en efficiënt begeleidingssysteem zal worden georganiseerd ten behoeve van de kandidaten. Bovendien zal in iedere universitaire instelling een Regionaal Begeleidingsbureau instaan voor de pedagogische en wetenschappelijke begeleiding van de kandidaten. Daartoe zal gebruik gemaakt worden van de bestaande universitaire infrastructuur (lokalen, laboratoria, bibliotheken, talenpractica, apparatuur, enz.).

Vanzelfsprekend zullen enkel programma's worden opgezet waarvoor na grondige prospectie voldoende vraag blijkt te zijn.

Het begeleidingsteam behorend tot het onderwijzend, wetenschappelijk en administratief personeel der universitaire instellingen zal — mits bijzondere omkaderingsnormen — ter beschikking staan van de studenten voor individuele contacten en is tevens verantwoordelijk voor de toezending van schriftelijk didactisch materieel, documentatie en leerpakketten, organisatie van het residentieel onderwijs.

Er zal ook een beroep gedaan worden op de B.R.T., die zowel via radio als televisie kan bijdragen tot een betere voorbereiding van de kandidaten.

— Verouderde universitaire structuren, zoals de academische raad, de scholen, de instituten, de interfacultaire centra en de leerstoelen, zullen afgeschaft worden. In de plaats daarvan zullen departementen kunnen opgericht worden. Elk departement zal een domein van de wetenschap omvatten dat breder moet gezien worden dan de discipline van een leerstoel. Gelijktijdig met het invoeren van de departementen moeten de bevoegdheden en het werkterrein van de faculteiten nauwkeurig worden omschreven.

Op die manier zullen betwistingen en dubbel gebruik vermeden worden. Het afschaffen van de leerstoelen impliceert ook een nieuwe regeling voor de benoeming tot gewoon hoogleraar. Aan de Rijksuniversiteiten is de benoeming tot gewoon hoogleraar immers afhankelijk van het bestaan van een leerstoel. Daarom zal in de loopbaan van het onderwijzend personeel een hiërarchie worden ingebouwd (docent, hoogleraar, gewoon hoogleraar) met minimaal te eerbeidigen termijnen en eventueel een contingentering. Andere criteria zullen ook opgelegd worden voor volledige betrekkingen, bij voorbeeld leeropdrachten van tenminste 6 u. per week, waarbij seminars, oefeningen en practica slechts voor gedeeltelijke prestaties meetellen. Tevens moet de mogelijkheid gecreëerd worden om voltijdse opdrachten samen te stellen met delen gespreid over twee of meer instellingen.

— Aansluitend bij het voorgaande zal voor de Rijksuniversiteiten een nieuw verkiezingsstelsel worden voorgesteld voor de voordracht tot rector en vice-rector. Het moet zo worden opgevat dat men zich sneller een duidelijk beeld zal kunnen vormen van de voorkeur van de stemgerechtigden. In het verleden is immers bij herhaling gebleken, dat de verkiezingen moeilijk en pijnlijk verlie-

pen. Daaraan hopen we een einde te kunnen stellen.

— Het onderscheid tussen wettelijke en wetenschappelijke graden zal verdwijnen. De door de universitaire instellingen toegekende graden zullen (wat betreft studieduur, indeling in cycli, benaming, enz.) zoveel mogelijk uniform worden gemaakt. De traditionele examenprogramma's worden vervangen door een systeem van getuigschriften, een systeem dat soepel kan gehanteerd worden en waarin diversiteit mogelijk is. Het nieuwe systeem moet ook toelaten, dat de studieduur van sommige richtingen ingekort wordt en dat bepaalde afdelingen die niet van universitair niveau zijn overgeheveld worden naar andere instellingen. In het kader van die rationalisatie zullen tevens maatregelen worden getroffen voor het revaloriseren van het doctoraat met proefschrift en het coördineren van de derde cyclus (specialisatiestudiën).

— De sedert 1929 bestaande regeling voor de „aggregatie hoger secundair onderwijs” zal worden aangepast. Een hervorming van de lerarenopleiding dringt zich inderdaad op. De universiteiten zelf beginnen dit meer en meer te beseffen. Sommige instellingen hebben trouwens al lofwaaardige initiatieven genomen om, met de beschikbare middelen, de verouderde en voorbijgestreefde „aggregatie” meer te laten beantwoorden aan de behoefte van de toekomstige leerkracht. Tijdens de voorbije jaren zijn heel wat voorstellen geformuleerd ter verbetering van die lerarenopleiding. Het wordt thans tijd om het probleem reëel aan te pakken. Er kan in geen geval sprake zijn van een verlenging van de opleiding, maar wel een sterker beklemtonen van de praktische vorming (o.m. door het verhogen van het aantal typelessen en proeflessen en het invoeren van een stageperiode). De theoretische vorming zal meer gericht worden op de concrete onderwijssituatie. Belangrijk achten we ook de mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid van elke leraar. Daaraan zal tijdens de opleiding speciale zorg dienen besteed te worden.

— Overeenkomstig de wens geformuleerd door alle betrokken partijen zullen maatregelen getroffen worden om de samenwerking tussen de drie Antwerpse universitaire instellingen te concretiseren en te bevorderen. De bedoeling is niet ze tot één instelling te versmelten, maar veeleer de mogelijkheid te scheppen om bepaalde beslissingsbevoegdheden van de drie instellingen over te dragen naar een gemeenschappelijk orgaan. Het desbetreffend ontwerp van wet zal de grenzen en normen vastleggen van de over te dragen bevoegdheden, de samenstelling bepalen van het orgaan waaraan de bevoegdheden mogen worden overgedragen en de modaliteiten omschrijven voor de werking van dit orgaan. Aldus zullen de beslissingen van het gemeenschappelijk orgaan uitvoerbaar zijn; elke beslissing van het gemeenschappelijk orgaan zal gelden als een beslissing van de drie instellingen.

— Het maturiteitsexamen dat de toegang regelt tot het hoger onderwijs, zal worden afgeschaft. In de plaats daarvan wordt niet gedacht aan de in-

voering van een numerus *clausus*, maar aan de organisatie van een ruime en tegelijk nauwkeurige voorlichting over de huidige stand en de te verwachten evolutie van de beroepsmogelijkheden, ter oriëntering van de toekomstige studenten. Voorts kan de toelating tot de universiteit afhankelijk worden gemaakt van een voorbereidend semester, dat de eerste kandidatuur voorafgaat en dat eveneens tot doel heeft de student te oriënteren of te heroriënteren. Een dergelijke regeling vergt natuurlijk een diepgaande reorganisatie van alle vormen van hoger onderwijs, zowel van het lange type als van het korte type, maar kan in de toekomst veel teleurstellingen en ontgoochelingen voorkomen.

— De vernieuwing mag zich echter niet beperken tot een betere opvang en begeleiding van aankomende studenten. De universiteiten moeten ook in de gelegenheid worden gesteld hun hele onderwijsactiviteit te verbeteren. Hierbij kan gedacht worden aan gebruikmaking van audio-visuele middelen, aan toepassing van groepstechnieken, aan invoering van individuele studiesystemen, aan computer-gesteunde zelfcontrole. De universiteiten zouden daarom moeten beschikken over pedagogische studiebureaus — of een gemeenschappelijk studiebureau voor de verschillende universiteiten — die wetenschappelijke informatie over nieuwe onderwijsmethodes zouden moeten verzamelen en ter kennis brengen van het onderwijzend personeel. Op basis daarvan zouden geregelde bijeenkomsten kunnen worden georganiseerd, waar niet alleen pedagogische ervaringen worden uitgewisseld, maar waar ook samen gezocht wordt naar concrete vernieuwingsmogelijkheden van onderwijs en evaluatie.

— Aanpassing van de universitaire pedagogiek impliceert de permanente medewerking van assistenten en werkleiders. Er zal dan ook een speciale inspanning gedaan worden om de stabiliteit van betrekking voor deze groep te verruimen. Daarnaast zal gestreefd worden naar een oplossing voor het deel van het wetenschappelijk personeel, dat zich (met behulp van fondsen en kredieten) hoofdzakelijk aan research-activiteiten wijdt en vaak in heel onzekere situaties moet werken. We mogen immers niet uit het oog verliezen, dat de universiteit de plaats bij uitstek is en blijft waar het wetenschappelijk onderzoek het best tot ontplooiing kan komen.

— We wensen ook bij te dragen tot de uitwerking van een duidelijk statuut voor de academische ziekenhuizen, waarin zowel de beheersautonomie van deze ziekenhuizen als de banden met de universiteit en de betrokken ministeries tot uiting komen. Er zijn immers verschillende redenen om via een te creëren beheersorgaan, dat vaste bevoegdheden zou krijgen, een bepaalde autonomie te verlenen aan de academische ziekenhuizen: er zijn de essentiële verschillen inzake personeel, inzake financiering, inzake structuur, inzake verhouding onderwijs-ziekenzorg. Daarom moet zo spoedig mogelijk een stelsel uitgewerkt worden, dat een einde maakt aan de huidige moeilijkheden.

— De universiteiten moeten, naast hun onderwijsgevende en wetenschappelijke taken, ook een

dienstverlenende taak vervullen. De universiteit dient zich te richten naar ruimere industriële of economische sectoren eerder dan naar problemen die enkel de belangstelling wegdragen van één enkele onderneming, zoveel mogelijk dienen de openbare machten bij deze initiatieven betrokken te worden. Zowel de openbare machten als de industriële en economische sectoren kunnen immers nut halen uit een samenwerking met de universiteiten. Er moet gezorgd worden, dat de voorwaarden aanwezig zijn om deze belangrijke opdracht uit te voeren en te stimuleren.

— De contacten met de overheid en de industrie zullen steeds meer de noodzaak doen aanvoelen van bijscholing, nascholing en omschakeling. Hetzij op initiatief van de wetgever, hetzij op initiatief van de universiteiten zullen derhalve mogelijkheden moeten worden geschapen om postuniversitaire opleidingen te organiseren.

— Samenwerking en overleg moeten ook tot stand komen tussen de universiteiten en alle andere vormen van hoger onderwijs, met name het hoger technisch onderwijs, het hoger economisch onderwijs, het hoger agrarisch onderwijs, het hoger paramedisch onderwijs, het hoger sociaal onderwijs, het hoger artistiek onderwijs en het hoger pedagogisch onderwijs. Met dat doel zal o.m. de verdere samenstelling van de diverse „Hoge Raden” uitgewerkt worden, teneinde vervolgens te kunnen overgaan tot de samenstelling van de overkoepelende „Vaste Raad voor het Hoger Onderwijs”. Pas dan zullen de overbrugingsmogelijkheden tussen de verschillende vormen van hoger onderwijs kunnen onderzocht worden en zal kunnen bepaald worden onder welke voorwaarden de studenten zullen kunnen overgaan naar een zelfde opleidingsvorm van hetzelfde type, van een opleidingsvorm van het korte type naar een opleidingsvorm van het lange type en omgekeerd, of van een opleidingsvorm van het korte of van het lange type naar het universitair onderwijs en omgekeerd.

— Voor de hierboven genoemde vormen van hoger onderwijs werd reeds een algemeen reglement uitgevaardigd vergelijkbaar met dat van de universiteiten, zullen de examencommissies van de Staat worden opgericht en zullen voor het Rijksonderwijs het programma van de studiën en de verdeling van de leerstof en van de activiteiten worden bepaald. Voorts zullen de vereiste bekwaamheidsbewijzen worden gespecificeerd, alsook de bekwaamheidsbewijzen die voor sommige vakken zullen worden vereist en niet door de wet zijn vastgelegd.

— Ten einde de nodige rationalisatiemaatregelen te kunnen treffen in het hoger onderwijs van het korte type zullen de bestaande afdelingen onderzocht worden op de specifieke economische behoeften. De resultaten van dit onderzoek zullen voorgelegd worden aan de diverse hoge raden voor hoger onderwijs, zodat aan de hand van de adviezen van deze raden de nodige wettelijke bepalingen kunnen opgesteld worden om de rationalisatie van het hoger onderwijs van het korte type te verwezenlijken. Bovendien zullen voorstellen gedaan

worden om alle wettelijke uitvoeringsbepalingen eenvormig te maken voor alle inrichtingen voor niet-universitair hoger onderwijs en meer bepaald in verband met het statuut van de personeelsleden, de omkaderingsnormen voor het personeel, de organisatie van de Rijksinrichtingen en de regeling in verband met het opvoedend hulppersoneel, dat zoals in het hoger onderwijs van het lange type dient vervangen te worden door administratief personeel.

— In toepassing van de wetten van 18 februari 1977 werden voorlopige maatregelen getroffen ten einde de studiën voor industrieel ingenieur en architect met ingang van het academiejaar 1977-1978 te laten starten. Deze voorlopige maatregelen, die voornamelijk de organisatie van de studiën, minimum en maximum aantal lesuren, verplichte vakken, optievakken, optiecursussen en prestaties van het personeel omvatten, zullen in de komende maanden, na raadpleging van de bevoegde adviesorganen, omgezet worden in definitieve bepalingen. Intussen zal eveneens de wijze waarop de studiën bekrachtigd worden, de toe te kennen bekwaamheidsbewijzen, hun kwalificatie, vorm en vermeldingen worden bepaald.

WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Wetenschappelijk onderzoek wordt niet alleen verricht aan de universiteiten, maar behoort ook tot de hoofdplicht van een achttal wetenschappelijke instellingen die rechtstreeks ressorteren onder de bevoegdheid van mijn Departement.

Een aantal symptomen wijzen erop dat de wetenschappelijke instellingen dringend aan een herstructurering toe zijn. Bepaalde instellingen zouden, gezien de aard van hun onderzoek, onderling overleg moeten plegen ten einde hun fundamenteel onderzoek efficiënt te coördineren; zo bij voorbeeld de Koninklijke Bibliotheek van België en het Algemeen Rijksarchief; het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika; het Koninklijk Meteorologisch Instituut van België, de Koninklijke Sterrenwacht van België en het Belgisch Instituut voor Ruimte-Aëronomie.

In deze periode waar kredietbeperking noodzakelijk is, is het weinig verantwoord dat belangrijke bedragen gespendeerd worden aan bepaalde onderzoeken zonder dat een overkoepelende onderzoekscommissie of -raad de werkwijze van de onderscheiden onderzoekseenheden coördineert. Zo wordt thans bij voorbeeld „milieubeheer”-onderzoek verricht door het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, door het Koninklijk Meteorologisch Instituut, door de Departementen van Volksgezondheid en van Wetenschapsbeleid, door de universiteiten, enz.

Thans gebeurt alle wetenschappelijk onderzoek in de wetenschappelijke instellingen op exclusief initiatief van het instellingshoofd en de vorsers ter plaatse. Ik meen dat, zoals in de universiteiten, ook hier een onderzoeksraad, in dit geval evenwel samengesteld uit een aantal wetenschapsmensen vreemd aan deze instellingen, samen met vertegenwoordigers van de instellingen zelf, best kan oordelen over de oriëntatie en de coördinatie van het wetenschappelijk onderzoek.

Een sedert lang bestaande discriminatie inzake taalrolverdeling van het personeel zal thans verholpen worden. Sedert de publikatie in het Belgisch Staatsblad van de taalkaders van de wetenschappelijke instellingen zal bij elke bevordering en aanwerving in deze instellingen zorgvuldig gevaakt kunnen worden over het eerbiedigen van deze taalkaders. Bovendien zal voor het organiek kader gestreefd worden naar een verantwoorde verdeelsleutel voor het aantal betrekkingen van departementshoofd, afdelingshoofd en wetenschappelijk personeel.

Tot het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek wordt ook in niet geringe mate bijgedragen door het Fonds voor Collectief Fundamenteel Onderzoek op Ministerieel Initiatief. Een aantal wetenschappelijke centra worden hierdoor betoelaagd. Op dit ogenblik is een uitgebreid onderzoek aan de gang omtrent het al dan niet verantwoord voortbestaan van deze centra, althans onder de huidige subsidiëeringsvorm. Sommige van deze centra zullen voor verdere betoelaging verwezen worden naar mijn Collega van Cultuur. Andere horen weer thuis bij het Fonds voor Collectief Fundamenteel Onderzoek, Initiatief van de Vorsers. Het ligt in mijn bedoeling de inspanningen van het F.K.F.O. op Ministerieel Initiatief te concentreren op centra die zich vooral toeleggen op wetenschappelijk onderzoek inzake onderwijsstructuren en -systemen. Met het oog op de uitbouw van een Open Universiteit wacht ook nog belangrijk wetenschappelijk onderzoek inzake het audio-visueel overbrengen van onderwijs en onderzoek. Kortom, het heroriënteren van een aantal onderzoekscentra zal dringend moeten aangepakt worden.

TEWERKSTELLINGSBELEID

Een belangrijk en actueel punt is het probleem van de tewerkstelling in het algemeen en binnen het onderwijs in het bijzonder.

Ik geef de cijfers betreffende de werkloosheid van het onderwijzend personeel voor juni 1977 d.w.z. vóór het vrijkomen van een bijkomende klasse gediplomeerden. Hierbij neem ik dus enkel degenen die een specifieke opleiding bekwamen voor het onderwijs m.a.w. niet inbegrepen bij voorbeeld gediplomeerden in de politieke en sociale wetenschappen, rechten, geneeskunde, ingenieur, e.a.

	man- nen	vrou- wen	totaal
onderwijzend personeel	1 138	4 712	5 850
waaronder			
leraars hog. sec. ond.	341	509	850
leraars lag. sec. ond.	521	1780	2 301
onderwijzers lag. ond.	181	948	1 129
onderwijzers voorschools ond.	2	1 225	1 227

Het is principieel de stelling van de Regering dat men moeilijkheden die tijdelijk zijn niet mag oplossen met structurele maatregelen die blijvend zijn, ook nadat de tijdelijke moeilijkheden zijn verdwenen. De Minister van Arbeid en Tewerkstelling heeft een algemeen plan waarmee 70 000 werklozen moeten tewerkgesteld worden, een plan dat zal worden uitgebreid. Niettegenstaande dat wat ik zegde over structurele maatregelen pogen wij ons in het bijzonder, meer structureel gedeelte van dit plan, in te schakelen m.a.w. wij beogen de oplossing van de werkloosheid niet enkel langs „tewerkgestelde werkozen” en „stagiaires R.V.A.“, doch via beperkte structurele maatregelen die van hoge pedagogische waarde zijn. Het probleem is de financiering.

Ik citeer **enkele van de voorstellen** die we reeds op 15 juli aan de Minister van Arbeid, vervolgens aan de Eerste Minister en de Minister van Economische Zaken hebben overgemaakt en waar ten slotte de Regering zich over akkoord heeft verklaard:

- verlaging van de normen voor hoofdonderwijzer zonder klas, mits de verplichting voor de hoofdonderwijzer bepaalde interims te verzorgen;
- geleidelijke uitvoering van de wet op het buitengewoon onderwijs, in het bijzonder de oprichting van semi-internaten voor het Rijk, met aangepaste personeelsbezetting;
- maatregelen ten opzichte van het Nederlandstalig onderwijs te Brussel;
- maatregelen ten gunste van kinderen van gastarbeiders, in het bijzonder in deze scholen waar ze in grote getale aanwezig zijn;
- ondersteuning, door een bijkomende personeelsbezetting, van bepaalde **vernieuwingsexperimenten** onder meer de Commissie Onderwijsvernieuwing Basisonderwijs, de invoering van de vernieuwde wiskunde in het basisonderwijs, het innovatieonderwijs (5- tot 8-jarigen);
- tewerkstelling van 500 werklozen met het oog op het treffen van tijdelijke pedagogische maatregelen zoals het opvangen van kinderen van 2 tot 2 1/2 jaar, het toewijzen van bijkomende taakleraren, het toestaan van bijkomende, verantwoorde, classesplitsingen, de organisatie van voor- en nabewaking alsook van de busbegeleiding.

LOGISTIEKE PROBLEMEN

Schoolgebouwen

Terwijl het onderwijsbeleid niet kan ontsnappen aan de omvang en de snelheid van de veranderingen die onze tijd kenmerken, moeten ook de scholenbouw en de scholenuitrusting voortdurend evolutief herdacht worden.

In die veranderingsstroom worden de meest moderne technische middelen in dienst gesteld van de didactiek en de onderwijskunde.

Met veel zorg werden sedert 1960 type-plans ontworpen voor de schoolgebouwen. Deze zijn thans grotendeels aan volledige herziening toe. Daar waar tot hiertoe de architecten van schoolgebouwen hun ontwerpen tekenden op basis van een loutere opsomming van een behoeftenlijstje is thans het moment aangebroken dat schetsontwerpen onderworpen worden aan de kritiek van pedagogen en onderwijsmensen, van ambtenaren en technici.

De school dient geconcipieerd naar de jong menselijke geest die bevrijding wil van dominante en mentale kazernering, een meer humane verhouding van leraar tot leerling en een uitgroei van de familiale sfeer, waarin de wisselende verhouding van enkeling tot groep volle aandacht krijgt. Naast het klaslokaal moet er ruimte zijn voor groeps- en individueel werk en dit in al zijn geleidingen.

Om die redenen ligt het in mijn bedoeling de organen te scheppen waarin de voortdurende samenwerking tussen leraars, inspectie, ambtenaren en technici vertrekkend van nauwkeurig uitgewerkte type-plans voor iedere te ontwerpen school tot een volledige overeenkomst leidt inzake de conceptie van het gebouw en het meubilair.

Het bouwen en moderniseren van Rijksschoolgebouwen zal worden verder gezet volgens een planning die zal reiken tot 1982 en die eind december aanstaande zal worden vrijgegeven.

Uit de informatie die ik bij het begin van het schooljaar inwon bij de inrichtingshoofden der Nederlandstalige scholen te Brussel, bleek dat reeds meerdere jaren gewacht werd op de uitvoering van de aanpassingswerken. Ik heb in de schoot van het Gebouwenfonds der Rijksscholen een aantal ambtenaren aangewezen en ze uitsluitend belast met de nodige werken in die scholen. Deze aangelegeneheid zal ik van nabij blijven volgen.

Ik heb kunnen vaststellen dat in het algemeen onderhoudswerken aan schoolgebouwen soms lang uitblijven, dit omdat de aannemers weinig of geen belangstelling hebben voor kleine werken tenzij dan tegen prijzen die niet aanvaardbaar zijn. Daarom werd bij het Gebouwenfonds voor de Rijksscholen een kleine onderhoudsdienst opgericht die vlug kan optreden bij herstellings- en onderhoudswerken.

Indien enigszins mogelijk zal de procedure, verbonden aan het verlenen van subsidies en de

staatswaarborg voor schoolgebouwen, nog ingekort en vereenvoudigd worden. Sommige overbodige formaliteiten zullen weggewerkt worden.

Gezien de statutaire oprichting van het Algemeen Fonds en het Nationaal Waarborgfonds voor Schoolgebouwen door de wet van 11 juli 1973 afhankelijk werd gesteld van het bestaan van fysische en financiële normen zal de draad van dat werk weer worden opgenomen daar waar hij sedert april 1974 werd achtergelaten.

In april 1974 was reeds de studie betreffende de fysische normen uitgewerkt voor het kleuter-, lager en lager-secundair onderwijs. Daar is het sedertdien bij gebleven zodat de beide fondsen, waarvan het functioneel bestaan o.m. van die normering afhangt, niet konden opgericht worden. In alle geval zal niet langer getreuzeld worden met de uitvoering van de wettelijke bepalingen ter zake.

Mijn bedoeling is te komen tot een effectieve en een rationele werking der verschillende Gebouwenfondsen. Dit zal overigens een bijdrage zijn tot het bevorderen van de tewerkstelling gezien ten slotte toch ongeveer 14 miljard voor schoolgebouwen beschikbaar zijn.

* * *

Het potentieel aan uitrusting en hulpmiddelen waarover de scholen thans reeds beschikken, evenals de schoollokalen zelf moeten maximaal ten dienste staan van de gemeenschap.

De lichamelijke opvoeding en de sport vormen enerzijds een belangrijk deel van de schoolse opvoeding; in de waaier der socio-culturele activiteiten behoren zij anderzijds ook tot de druk beoefende vormen van vrijetijdsbesteding en permanente vorming.

Tot heden is hun dure infrastructuur meestal afgestemd op één der beide gebruiksvormen; bovendien staan schoolse installaties buiten de lesuren vaak ongebruikt en blijven **gemeenschapsuitrustingen** overdag soms onderbezet.

Meer vrije tijd en bestendige behoefte tot her- of bijscholing vergen ook van de school dat zij in een permanent leerproces naschools voor volwassenen blijft open staan met de socio-culturele kansen die zij de gemeenschap bieden kan. Denken wij bij voorbeeld aan de uitrusting van de mediatheek, het talenpracticum, de sportzaal, de hobby- en werkplaatsen. Wanneer wij daarbij vaststellen dat veel scholen met dergelijke uitrusting zich bevinden in gemeenten waar het culturele verenigingsleven geen kans krijgt bij gebrek aan een cultureel centrum of enige andere infrastructuur, dan meen ik dat het onaanvaardbaar is dat onze scholen zouden gesloten blijven voor iedere niet ingeschreven leerling of volwassene en geen tweede functie zou hebben die ligt buiten de schooluren.

Om die reden heb ik reeds een reglementering opgesteld waarbij het gebruik van de schoollokalen en de schooluitrusting, althans bij het Rijksonderwijs, in een brede waaier ter beschikking wordt gesteld van de **lokale** culturele, socio-culturele en sportverenigingen. Ik hoop vurig dat deze visie door de inrichtende machten van alle onderwijsnetten zal worden bijgetreden en dat weldra alle schoolgebouwen, onverschillig tot welk net ze behoren, na de schooluren, de functie van cultureel centrum zullen vervullen.

Gelijklopend met deze eerste maatregel zou het wenselijk zijn dat scholen behorend tot verschillende netten hun infrastructuur of een **gedeelte** ervan zouden ten dienste stellen van elkaar. Het gemeenschappelijk gebruik van een sporthal of van een instructie-zwembad door meerdere scholen kan een miljoenenbesparing betekenen.

* * *

Kleinere scholen kunnen een volwaardige **sport**-hal of cultureel centrum niet volledig bezetten, ze hebben slechts behoefte aan een gedeelte van een grotere zaal of aan een kleinere zaal, die achteraf voor verenigingen onbruikbaar is.

Voor de toekomst is de uitbouw van genoemde infrastructuur ten behoeve van verschillende inrichtende machten, Rijk, provincies, gemeenten, vrij open te stellen voor het publiek na de lesuren, een taak die weggelegd is voor het Algemeen Fonds voor Schoolgebouwen — de Staat blijft eigenaar van de gebouwen — en dit in samenwerking en met gemeenschappelijke financiering, met de diensten van Cultuur.

Met dat doel wens ik met mijn Collega van Nederlandse Cultuur onmiddellijk een nauwe en permanente samenwerking door te voeren tussen de betrokken diensten van de respectieve departementen.

De wetgeving in verband met het Algemeen Fonds zal hiervoor dienen te worden aangepast gezien op dit ogenblik dit Fonds, dat overigens niet functioneert, enkel als opdracht heeft te bouwen ten behoeve van onderwijsinrichtingen opgericht na 1972.

Er zal worden rekening gehouden met een globaal beleid. Voor scholen behorend tot verschillende netten maar in een zelfde gemeente gelegen zal sport- en andere culturele infrastructuur ter beschikking gesteld worden voor gemeenschappelijk gebruik. Scholen die ingevolge hun **leerlingenbestand** sportzalen, mediatheek volledig bezetten kunnen afzonderlijk een beroep blijven doen op hetzij het Gebouwenfonds voor de Rijksscholen, hetzij het Fonds voor provinciale en gemeentelijke schoolgebouwen en/of het Nationaal Waarborgfonds voor Schoolgebouwen naar gelang van het geval. Telkens met dit beding evenwel dat wat gebouwd wordt met toelagen of met leningen aan verlaagde intrest ter beschikking van de gehele gemeenschap dient te worden gesteld.

HET DEPARTEMENT NATIONALE OPVOEDING

Een inspanning dient gedaan ten einde de administratieve werking van het Departement van Nationale Opvoeding te verbeteren.

Een doelmatig beheer van het onderwijsnet vereist een verdere uitbouw van het Departement. Naast een aanpassing van het organiek kader, waarin de integratie van het tijdelijk kader dient gerekend te worden, zal gestreefd worden naar een verdere verbetering van de werkmethodes en naar een vereenvoudiging en rationalisering van het apparaat.

Volgende algemene beginselen of vaststellingen kunnen richtinggevend zijn:

- de huidige formatie van het Algemeen Secretariaat is ontoereikend;
- de Juridische Dienst dient derwijze uitgebouwd te worden dat hij in de mogelijkheid wordt gesteld verantwoorde adviezen uit te brengen;
- de rol van de informatica zal belangrijk zijn; hiervoor dienen evenwel bepaalde begeleidende voorwaarden gerealiseerd te worden. Aandacht dient evenwel besteed aan de verbetering van het verzamelen en verwerken van basisgegevens;
- een afzonderlijke dienst zal worden opgericht waar alle statistieken zullen samengevoegd worden. Een voorlichtings- en documentatiedienst zal worden uitgebouwd, inbegrepen de documentatie over wetgeving en reglementering;
- de inspectiediensten dienen gebundeld te worden. Ze zullen worden belast met alle pedagogische taken, met de pedagogische conceptie, met de recyclage, met de organisatie van de begeleidingscentra;
- de relatie tussen instellingshoofden en de administratie dient te worden verbeterd mogelijk door een beperkte deconcentratie naar de schoolgemeenschappen toe.

der onderwijsinrichtingen te waarborgen en in een minimum van tijd ontstane vacatures te bezetten of afwezige personeelsleden te vervangen;

- een aantal nog niet opgeloste problemen definitief te regelen o.a. in verband met terbeschikkingstelling, reffectatie, mutatie en sociale anciënniteit;
- het geldelijk statuut drastisch te vereenvoudigen om te verhinderen dat het ingewikkeld karakter en het overdreven aantal bijzondere bepalingen een oorzaak zouden blijven vormen van vertraging die nu bij de vereffening van de wedden en weddetoelagen optreedt;
- het aantal in zwang zijnde weddeschalen te reduceren;
- de zeer disparate pensioenwetgeving in het onderwijs te uniformiseren en te coördineren;
- de huishoudelijke reglementen in de verschillende onderwijssectoren te herzien en te uniformiseren waarbij rechten en plichten zeer duidelijk zullen worden gedefinieerd en willekeur wordt uitgesloten;
- de afgesloten en later af te sluiten sectoriële overeenkomsten integraal toe te passen.

+ * *

Zonder de directe noden uit het oog te verliezen, wordt het accent gelegd op een toekomstgericht beleid, waarbij één grote **progressistische** gedachte richtinggevend zal zijn: het nastreven van het welzijn van de jeugd. Om deze doelstelling te bereiken is de samenbundeling van alle krachten nodig, zowel vanwege de verantwoordelijke **beleids**men- sen van de inrichtende machten, van de gevarieerde begeleidingsorganisaties, en niet in het minst van de ouders en de leerkrachten.

Het is in die geest van samenwerking en solidariteit dat ik mijn beleid democratisch, maar vastberaden wil voeren.

EEN VERANTWOORD PERSONEELSBELEID

Met het oog op een verantwoord personeelsbeleid is het noodzakelijk:

- de administratieve statuten aan te passen waarbij enerzijds soepelheid in het **personeels**beheer en anderzijds klaarheid in de formulering zal worden nagestreefd;
- een bestendig kader van tijdelijke leerkrachten in te voeren ten einde de continue werking

J. RAMAEKERS

Minister van Nationale Opvoeding

■